

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

ARBITRAGE *

1. De arbitrage is een rechtsfiguur, door de wet geregeld. Het Belgisch arbitragerecht werd tot 1972 geregeld in de artt. 1003 t/m 1028 van de code de procédure civile. Het is pas nadat België bij Wet van 4 juli 1972 de Europese conventie inzake arbitrage had goedgekeurd, dat door de invoering van de artt. 1676 t/m 1723 in het Gerechtelijk Wetboek het nieuw arbitragerecht zijn intrede deed¹. Het ligt niet in de bedoeling aan tekstcommentaar van de arbitragewet te doen², maar veeleer aandacht te besteden aan enkele facetten die een nader onderzoek rechtvaardigen.

I. TOEPASSING VAN DE ARBITRAGE

A. *Ratione materiae*: arbitreerbare geschillen

2. Niet elk geschil komt in aanmerking voor arbitrage. Enkel een rechtsgeschil kan aan een arbiter voorgelegd worden³. Er is slechts arbitrage, zoals door de wet bedoeld, indien een derde — die geen rechter is — recht spreekt, d.w.z. zich uitspreekt over de rechtsgevolgen van een geschil tussen par-

tijen en over de rechten en plichten van partijen. De rechtsgeschillen, waarover de arbiter uitspraak doet, moeten bovendien actueel zijn⁴. De derde, die zich over een rechtsvraag uitspreekt, welke de partijen verdeelt, maar waaruit nog geen actueel rechtsgeschil ontstond, is enkel een juridisch adviseur, geen arbiter.

Loutere belangengeschillen kunnen niet door arbitrage beslecht worden. Indien bv. koper en verkoper het over de prijs niet eens worden, kunnen zij een derde verzoeken om de prijs bindend te bepalen. Deze derde weegt het belang van de verkoper in een hoge prijs en het belang van de koper in een lage prijs tegen elkaar af en bepaalt een prijs; hij is echter geen arbiter⁵. Bij zodanige prijsbepaling spreekt de derde zich immers enkel uit over belangen, en niet over rechten der partijen. Hij vervolledigt de koopovereenkomst⁶; hij knoopt er geen rechtsgevolgen aan vast (bv. beveelt hij de koper niet de prijs te betalen).

De grens tussen prijsbegroting en arbitrage is niet steeds duidelijk te trekken. Voor langlopende contracten gaan de partijen bv. soms akkoord dat een derde tijdens de uitvoering de prijs mag aanpassen aan gebeurlijke marktwijzigingen⁷. Ook hier lijkt het relevante onderscheid tussen arbitrage en prijsbegroting vervat in de vraag of de derde enkel een prijs voorstelt, die aangepast is aan de omstandig-

* Dit artikel werd opgesteld aan de hand van de rapporten, voorgebracht door prof. E. Krings (nrs. 18-40, prof. M. Storme (nrs. 1, 9-17, 46), prof. W. Van Gerven (nrs. 42-45) en H. Van Houtte (nrs. 2-8, 41) op de CEPINA-studiedag van 12 februari 1976 te Brussel. H. Van Houtte smolt deze teksten samen. De Franse vertaling van de rapporten is te vinden in *Rev. droit intern. et droit comp.*, 1976: E. KRINGS, "L'exécution des sentences arbitrales", pp. 181-205; M. STORME, "Aspects importants du droit arbitral belge", pp. 116-128; W. VAN GERVEN, "Conclusions", pp. 220-223; H. VAN HOUTTE, "L'arbitrage: son territoire et des frontières", pp. 140-151.

¹ Belg. Staatsbl., 8 augustus 1972, 8717.

² Hiervoor kan verwezen worden naar BOEHLÉ, "Arbitrage, een analyse der wet", T.P.R., 1973, 3-57; LINSMEAU en VAN GELDER, "La nouvelle loi sur l'arbitrage volontaire", J.T., 1973, 205-219; DERMINE, *L'arbitrage commercial en Belgique*, Brussel, 1975.

³ Art. 1676 Ger.W. Zie tevens het Verdrag van New York over de erkenning en tenuitvoerlegging van buitenlandse scheidsrechterlijke uitspraken, art. II, lid 1.

⁴ Art. 18 Ger.W. C. CAMBIER, *Droit judiciaire civil*, deel I, Leuven, 1974, p. 223; DERMINE, o.c., p. 21.

⁵ Art. 1592 B.W. spreekt evenwel van "arbiter". Zie Cass. fr., 19 november 1962, *Rev. Arb.*, 1962, 138: ook al noemden de partijen de prijsbegroting "arbitrage", het bleef een prijsbegroting. Ook Cass. fr., 25 mei 1962, *Rev. Arb.*, 1962, 103 (prijsbegroting). Zie evenwel Cass. fr., 24 februari 1965, *Rev. Arb.*, 1965, 140 (arbitrage omdat de partijen de derde "arbiter" noemden).

⁶ Zie Cass., 5 juni 1953, *Pas.*, 1953, I, 769, R.W., 1953-54, 701.

⁷ Zie bv. Hof Parijs, 13 januari 1971, *Rev. Arb.*, 1973, 68, met noot van FOUCHARD; VAFAL, "Conflict resolution in the international petroleum industry", 5, *Journal of World Trade Law* (1971), 427.

heden, dan wel of zijn prijsbepaling de rechten en plichten der partijen wijzigt.

De partijen kunnen ook akkoord gaan dat een derde betwiste feiten bindend vaststelt. Zo kunnen zij de derde vragen de geleverde kwaliteit of kwantiteit te onderzoeken of de veroorzaakte schade te begroten. In deze gevallen beslechten de derden een geschil over feiten, niet over rechten en plichten. Een "expertise" of een "bindend advies", waardoor de partijen zich gebonden verklaarden, is nog geen arbitrage⁸.

3. Niet alle rechtsgeschillen waarover een rechter uitspraak kan doen, kunnen echter aan een arbiter voorgelegd worden.

Welke rechtsgeschillen door arbitrage beslecht kunnen worden, hangt in menig opzicht nauw samen met de basis van elke arbitrale beslechting: het akkoord tussen partijen. De arbiter heeft rechtsmacht omdat de partijen overeenkwamen het geschil aan een arbiter voor te leggen, omdat zij elkaar beloofden zich bij diens beslissing neer te leggen en omdat zij de arbiter tenslotte opdroegen het geschil te beslechten, nl. hun rechten en plichten te bepalen. Uit dit laatste volgt dat de partijen slechts kunnen akkoord gaan om een geschil aan arbitrage te onderwerpen wanneer zij zelf vrij kunnen beschikken over de rechten en plichten, waar rond het geschil draait. Omdat deze rechten en plichten ook die zijn waarover de partijen een dading kunnen sluiten, stelt de arbitragewet als regel dat enkel de geschillen die voor dading vatbaar zijn, aan de arbiters voorgelegd kunnen worden⁹.

4. De eerste soort geschillen, waarvan de arbitereerbaarheid betwijfeld wordt, zijn die welke draaien rond de regels van het Europees mededingingsrecht¹⁰. In vier hypothesen zou een arbiter het Europees mededingingsrecht kunnen toepassen. Voor elke hypothese dient echter onderzocht te worden of de arbiter hiertoe bevoegd is.

⁸ DERMINE, noot onder Corr. Brussel, 24 april 1974, J.T., 1975, 264. Zie PEARSON, "Arbitration and the business man", *Liber Amicorum Domke*, Den Haag, 1967, pp. 208-213, 208; VAN HOUTTE, noot onder Kh. Antwerpen, 14 januari 1971 en 15 juli 1973, *Tijdschrift voor Aannemingsrecht*, 1975, 133; Hof Brussel, 30 oktober 1948, *Bull. Ass.*, 1948, 652; Hof Brussel, 11 januari 1963, J.T., 1963, 321; Cass., 6 februari 1964, J.T., 1964, 292, *Pas.*, 1964, I, 596; Kh. Gent, 13 oktober 1966, R.W., 1966-67, 1872; Corr. Brussel, 24 april 1964, J.T., 1975, 263, met noot van DERMINE; Arbitrale uitspraak, 14 september 1961, R.G.A.R., 1961, 6779.

⁹ Art. 1676, lid 1, Ger.W. en art. 2045 B.W. Zie over het voorwerp van de dading J. DE GAVRE, *Le contrat de transaction*, nrs. 199-285; *Parl. Besch.*, Kamer, 1970-71, nr. 988/1, p. 9. BOEHLÉ, *art. cit.*, T.P.R., 1973, 15 beperkt de arbitrage bovendien tot de geschillen welke niet luidens art. 764 Ger.W. aan het openbaar ministerie moeten worden meegedeeld. Zie de kritiek hierop in VAN HOUTTE, *Rev. droit intern. et droit comp.*, 1976, 142-143.

¹⁰ Zie VAN HECKE, "Arbitrage et restrictions de la concurrence", *Rev. Arb.*, 1973, 3-16; ook gepubliceerd in *Miscellanea W. Ganshof van der Meersch*, 1972, deel II, 957-971.

— Het is duidelijk dat de partijen de arbiter onmogelijk kunnen vragen een vrijstelling te verlenen krachtens art. 85, lid 3. Een dergelijke beslissing is immers geen rechtspraak maar een bestuurlijke handeling die voor Verordening 17, art. 9, lid 1, uitdrukkelijk aan de Europese Commissie voorbehouden werd.

— Moeilijker te beantwoorden is de vraag of een partij de arbiter mag verzoeken zich rechtstreeks uit te spreken over de geldigheid of nietigheid van de overeenkomst krachtens art. 85, lid 1. In elk geval betreft deze vraag een rechtsgeschil, dat door de rechtbanken kan beslecht worden. Partijen kunnen evenwel onmogelijk afstand doen van hun recht om de nietigverklaring te vorderen van een overeenkomst, die in strijd zou zijn met de regels der openbare orde waartoe art. 85 van het E.E.G.-Verdrag behoort¹¹. Bijgevolg zou ook hierover geen dading — en dus ook geen arbitrage — mogelijk zijn¹².

— Meestal zal de verweerder de arbiter echter tijdens het arbitraal debat verzoeken om de overeenkomst, waarvan de eiser naleving eist, nietig te verklaren op grond van het Europees mededingingsrecht. De arbiter moet dan het Europees mededingingsrecht toepassen zoals een rechter dit zou doen¹³. De omstandigheid dat de arbiter Europees mededingingsrecht moet aanwenden, ontnemt het geschil zijn arbitereerbaarheid niet¹⁴.

— Ten slotte bestaat de hypothese dat de betwiste overeenkomst niet alleen door arbiters moet worden beslecht maar tevens het voorwerp uitmaakt van een procedure bij de Commissie tot nietigverklaring of vrijstelling krachtens art. 85. Luidens Verordening 17, art. 9, lid 3, zijn de «rechterlijke instanties» dan verplicht hun uitspraak te schorsen zolang de Commissie zich niet uitgesproken heeft. Deze verplichting tot schorsen geldt niet voor de rechtbank die zich enkel n.a.v. een overeenkomst, die het voorwerp is van een procedure bij de Com-

¹¹ J. DE GAVRE, *Le contrat de transaction*, Brussel, 1967, pp. 321-322.

¹² Zie noot MEIJERS, *Nederlandse Jurisprudentie*, 1936, 777-778. Zie tevens *American Safety Equipment v. Maguire* 391 *Fed. 2d* 821, m.b.t. de Sherman Act.

¹³ G. VAN HECKE, *art. cit.*, pp. 10-11. In de uitspraak nr. 1397 van de Internationale Kamer van Koophandel wordt een brief vermeld van een hoge ambtenaar van de Commissie die bepaalde dat de arbiter moest onderzoeken of de overeenkomst niet krachtens art. 85 nietig was.

¹⁴ Zie Rb. Brussel, 15 oktober 1975, J.T., 1976, 493, met noot van DERMINE. Dit blijkt tevens uit de Duitse rechtspraak. Hoewel in Duitsland, zoals in België, een geschil slechts arbitereerbaar is wanneer partijen ter zake een dading kunnen aangaan (§ 1025, Z.P.O.), erkent het Bundesgerichtshof dat de toepassing van het Europees mededingingsrecht de arbitrage van het geschil niet belet. Als eenmaal de arbitrale uitspraak is geveld, hebben de rechters echter wel de bevoegdheid om te onderzoeken of de arbiters het Europees mededingingsrecht correct hebben aangewend (zie de rechtspraak, geciteerd in VAN HOUTTE, *Rev. droit intern. et droit comp.*, 1976, 144).

missie moet uitspreken over de rechten der partijen, en niet over de toepassing van de artt. 85 en 86 zelf¹⁵. A fortiori bindt deze verordening ook de arbiter niet om zijn uitspraak te schorsen, daar de arbiter zeker niet beschouwd kan worden als "rechterlijke instantie", zoals bedoeld door Verordening 17, art. 9, lid 3¹⁶.

5. Een andere vraag is in welke mate geschillen over octrooien arbitreerbaar zijn. In elk geval kunnen arbiters kennis nemen van geschillen inzake de betaling van royalties¹⁷ of inzake schadevergoeding wegens inbreuken op een octrooi; dergelijke geschillen hebben niet het octrooi zelf tot voorwerp. Zouden de arbiters zich daarenboven over het bestaan en de geldigheid van het octrooi mogen uitspreken? Het zou immers nuttig zijn dat de inhoud en nieuwigheid van een nieuw octrooi besproken kon worden in de beslotenheid van de arbitrage, i.p.v. in de openbaarheid van de rechtszaal, waar ook mededingers hun licht zouden opsteken. Bovendien zou een ingenieur als (mede-)arbiter deskundiger kunnen oordelen dan een rechter. De uitspraak en rechtsleer ontbreken om een duidelijk antwoord op deze vraag te geven¹⁸. De Belgische octrooiwet (24 mei 1854) artt. 24-26 bedeeft deze rol weliswaar toe aan de rechtbanken. Dit beduidt echter nog niet dat de arbitrage hierdoor formeel uitgesloten werd. Het Gerechtelijk Wetboek heeft weliswaar bepaald dat de burgerlijke rechtbank bevoegd is om over de nietigheid van octrooien te oordelen. Dit is evenwel een relatieve bevoegdheidsverdeling tussen de rechtbanken en sluit de bevoegdheid van de arbiters ter zake niet uit¹⁹. Evenmin lijkt het beslissend dat art. 26 van de octrooiwet bepaalt dat de nietigheid van een octrooi, door in kracht van gewijsde getreden vonnissen of arresten uitgesproken, door een koninklijk besluit moet worden afgekondigd om gelding erga omnes te verkrijgen. Niets belet dat ook een arbitrage-uitspraak, door de rechter uitvoerbaar verklaard in een uitspraak met kracht van gewijsde, tot een koninklijk besluit leidt. Het basiscriterium voor de arbitreerbaarheid, nl. de mogelijkheid om over het geschil

een dading aan te gaan, lijkt het meest relevant: kunnen partijen over de nietigheid van een octrooi een dading aangaan of niet? M.a.w. is deze nietigheid relatief of absoluut?²⁰ In het eerste geval kan ook de arbiter de nietigheid beslissen; in de tweede hypothese is een dergelijk geschil niet arbitreerbaar. De scheidingslijn tussen relatieve en absolute nietigheid is weliswaar vaak onduidelijk²¹. Men kan echter stellen dat de absolute nietigheid inbreuken tegen de openbare orde en de relatieve nietigheid inbreuken tegen — zelfs algemene — particuliere belangen wil beletten²². Het Hof van Cassatie lijkt te aanvaarden dat een vordering tot nietigverklaring van een octrooi in principe slechts algemene, particuliere belangen betreft en enkel door de belanghebbende ingesteld kan worden (relatieve nietigheid)²³. Een dergelijke vordering tot nietigverklaring van een octrooi zou derhalve ook arbitreerbaar zijn. Een correctie dient echter aangebracht. Indien de nietigheid van het octrooi gevorderd wordt wegens strijdigheid met de openbare orde of met de goede zeden, mag ook het openbaar ministerie de vordering tot nietigverklaring instellen. De nietigheid wordt dan absoluut. De arbiter kan zich niet over een absolute nietigheid van het octrooi uitspreken.

6. Tevens kan men de vraag stellen of de arbiters geschillen tussen vennoten nopens de vroegtijdige ontbinding van de vennootschap mogen beslechten. Enerzijds is de arbitrage immers een uitgelezen middel om ruchtbaarheid van dergelijke pijnlijke geschillen te vermijden. Bijgevolg wordt er in de statuten soms voor arbitrage over deze geschillen geopteerd. Anderzijds eist art. 1871 B.W. dat het de rechter is die de "wettigheid en de ernst" van de ingeroepen reden tot vroegtijdige ontbinding beoordeelt. Het Hof van Cassatie ziet in art. 1871 B.W. geen bepaling van openbare orde, maar slechts "een bepaling van dwingend recht (...) die private belangen beschermt"²⁴. Van een bepaling, zoals art.

²⁰ J. DE GAVRE, o.c., nr. 247.

²¹ Zie bijv. C. RENARD en F. VIEUJEAN, "Nullité, inexistence et annulabilité en droit civil belge", *Ann. Fac. Dr. Liège*, 1962, 243 e.v.

²² Zie VAN GERVEN, *Beginselen van Belgisch Privaatrecht, Algemeen deel*, Antwerpen, 1969, nr. 136.

²³ Cass., 13 april 1893, *Pas.*, 1893, I, 167; zie tevens BRAUN en STRUYE, *Précis de brevets d'invention et de la contrefaçon industrielle*, nr. 384. Men zou weliswaar staande kunnen houden dat elke vordering tot vernietiging van een octrooi de openbare orde aanbelangt en bijgevolg niet-arbitreerbaar is: zie BERNARD, o.c., nr. 75; Rb. Brussel, 20 januari 1892, *Pas.*, 1892, III, 121, Rb. Luik, 9 mei 1924, *Ingénieur-Consultant*, 1924, 139. In de uitspraak nr. 1230 van de Internationale Kamer van Koophandel weigerde de Belgische arbiter zich uit te spreken over de geldigheid van een Frans octrooi omdat een dergelijke materie, zowel naar Frans als naar Belgisch recht, medegedeeld moest worden aan het openbaar ministerie en derhalve van openbare orde was. Zie tevens REMOUCHAMPS, *Octrooien*, Brussel, 1969, nr. 71.

²⁴ Cass., 2 februari 1973, *R.W.*, 1973-73, 1477-1481, *Pas.*, 1973, I, 529, *R.C.J.B.*, 1975, 394; zie tevens het bestreden

¹⁵ Zie Hof van Justitie, B.R.T. e.a. tegen SABAM e.a. (1974), I, *Jur. van het Hof van Justitie*, 1974, 51.

¹⁶ Cf. de uitspraak nr. 1397 van de Internationale Kamer van Koophandel. Ook de vraag of de arbiters, in de zin van E.E.G.-Verdrag art. 177 (prejudicieel geschil) als "rechterlijke instantie" beschouwd worden, wordt meestal negatief beantwoord. Zie de ontwijkende passage in Rb. Brussel, 15 oktober 1975, *J.T.*, 1976, 494. Zie tevens nr. 16.

¹⁷ Zie Rb. Brussel, 15 oktober 1975, *J.T.*, 1976, 493, met noot van DERMINE.

¹⁸ De terloopse slagzin in Rb. Brussel, 15 oktober 1975, *J.T.*, 1976, 493, dat de arbiters niet over de geldigheid van een octrooi kunnen oordelen, was voor deze beslissing irrelevant en steunt niet op enige juridische analyse; zie tevens DERMINE, *J.T.*, 1976, 499.

¹⁹ Zie de artt. 569 en 573 Ger.W. Cass., 11 mei 1882, *Pas.*, 1882, I, 125, druist niet in tegen deze opvatting.

1871 B.W., kunnen de partijen derhalve (in een dading) afstand doen. Bijgevolg belet art. 1871 B.W. niet dat de arbiter uitspraak doet over geschillen inzake de vroegtijdige ontbinding van de vennootschap.

7. Omdat de wetgever het ongaarne zag dat personen, die door de arbeidsrechtbank beschermd dienen te worden, deze bescherming zouden uitsluiten door zich vooraf — en voor dat een mogelijk geschil gerezen is — aan arbitrage te onderwerpen, verbood hij hun erin toe te stemmen om toekomstige geschillen, die tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoren, aan arbiters voor te leggen²⁵. Analooq meende de rechter dat de houder van een exclusieve concessie niet kan instemmen met een arbitrage over de beëindiging der concessie voordat een geschil hierover gerezen is²⁶. Deze bepalingen beperken evenwel niet de geschillen die aan arbitrage onderworpen kunnen worden; zij regelen enkel het ogenblik waarop de partijen geldig kunnen toestemmen het geschil aan arbitrage te onderwerpen.

B. *Ratione personae*: partijen tot de arbitrage

8. Ook *ratione personae* wordt het gebied van de arbitrage afgebakend door een verwijzing naar de dading. Slechts wie bekwaam of bevoegd is een dading aan te gaan, kan ook partij tot een arbitrale beslechting zijn²⁷. Dat hierdoor de arbitrage aan de niet-ontvoogde minderjarige ontzegd is lijkt op het eerste gezicht een minder belangrijke beperking. Belangrijker is het gevolg dat de gefailleerde geen overeenkomst tot arbitrage mag sluiten inzake een geschil nopens de gefailleerde boedel. (Weliswaar zou de curator een overeenkomst tot arbitrage, gesloten in tempore non suspecto, moeten eerbiedigen indien de rechter-commissaris dit toestaat)²⁸.

Art. 1676, lid 2, Ger.W. verbiedt bovendien de "publiekrechtelijke rechtspersonen", die weliswaar een dading kunnen aangaan, om een overeenkomst tot arbitrage af te sluiten. De wetgever wenste immers dat de publieke opinie een controle zou kunnen uitoefenen over geschillen inzake staatsgelden²⁹.

arrest van Hof Brussel, 15 oktober 1971, R.W., 1971-72, 664, *Rev. Prat. Soc.*, 1972, 217, dat in art. 1871 ten onrechte een bepaling van openbare orde zag.

²⁵ Art. 1678, lid 2, Ger.W.; Wet van 30 juli 1963 over het statuut der handelsvertegenwoordigers, art. 22; wet inzake de arbeidsovereenkomst voor werklieden, art. 6bis; wet inzake arbeidsovereenkomst voor bedienden, art. 34, lid 1.

²⁶ Kh. Brussel, 29 september 1962, *J.T.*, 1962, 588; Kh. Brussel, 22 juni 1965, *J.T.*, 1966, 44; Hof Brussel, 7 januari 1969, *Pas.*, 1969, II, 74; Hof Brussel, 21 maart 1972, *J.T.*, 1972, 447; Kh. Brussel, 1 april 1976, *J.T.*, 1976, 664.

²⁷ Art. 1676, lid 2, Ger.W.

²⁸ Zie KEUTGEN en HUYS, "Arbitrage (1950 à 1975)", *J.T.*, 1976, 55.

²⁹ *Parl. Besch., Kamer*, 1971-72, nr. 195/3, p. 6.

Dit motief biedt geen steun. Publiekrechtelijke rechtspersonen kunnen immers steeds een dading aangaan die zich nog meer binnenskamers afspeelt. Daarenboven blijft er in elk geval het parlementair en administratief (bijv. Rekenhof) toezicht. Het verbod van arbitrage voor de publiekrechtelijke rechtspersonen geldt trouwens nagenoeg enkel in België en Frankrijk³⁰. Op het algemeen verbod van arbitrage voor de Belgische publiekrechtelijke rechtspersonen maakt de wet trouwens uitzonderingen³¹.

De contractuele grondslag der arbitrage beperkt de soort geschillen, die door arbitrage beslecht kunnen worden, nog op een andere wijze. Een derde, die niet tot de arbitrage toestemde, kan niet gedwongen worden (tussenkommende) partij te worden bij een arbitrale beslechting³². Anderzijds geldt de uitspraak slechts "inter partes". Bijgevolg lijkt het niet wenselijk een geschil aan arbitrage te onderwerpen, indien niet alle betrokken personen door een overeenkomst tot arbitrage gebonden zijn aan de arbitrale uitspraak. Zo is het bv. inopportuun dat een geschil tussen een opdrachtgever en zijn aannemer, wegens gebreken in een onderaanneming, door arbitrage beslecht wordt indien tevens de onderaannemer geen partij tot deze arbitrage is.

II. ARBITRAGEOVEREENKOMST

9. Het Gerechtelijk Wetboek heeft de vroegere verschillende regeling van het arbitraal compromis en van de arbitrale clause laten varen. De beide ontstaansvormen van de scheidsrechterlijke procedure worden thans identiek geregeld, op een tweetal uitzonderingen na (zie verder nr. 12).

A) *Inhoud*

10. De partijen bepalen vrij en autonoom de inhoud van de arbitrageovereenkomst. Deze overeenkomst hoeft dus niet meer het voorwerp van het geschil aan te geven, noch het aantal en de wijze van aanwijzing der arbiters. Dit kan immers nog gebeuren bij de aanvang van de scheidsrechterlijke procedure. Om elke vertraging te vermijden lijkt het

³⁰ Zie art. 2060 C.civ., ingevoerd in 1972; M.A. FLAMME, "L'arbitrage dans les relations entre personnes de droit public et de droit privé", *R.J.D.A.*, 1965, 232 e.v.

In België geldt het verbod trouwens niet voor buitenlandse publiekrechtelijke personen: Hof Luik, 7 april 1936, *Pas.*, 1937, II, 36 (Griekenland); Vred. St.-Vith, 26 juli 1936, *J.J.P.*, 1936, 304 (Duitse gemeente, nadien Belgisch geworden).

³¹ Arbitrage bij het Centrum voor Beslechting van Investeringsgeschillen, Wet van 17 juli 1970 (*Belg. Staatsbl.*, 24 september 1970); Nationale Arbeidsdienst en R.M.Z.; Wet van 30 december 1970, art. 9, en Wet van 27 juni 1969, art. 11; geschil inzake prijsreglementering: Herstelwet art. 57, § 5 (*Belg. Staatsbl.*, 1 april 1976).

³² Zie bijv. Hof Gent, 30 juni 1931, *Jur. Comm. Fl.*, 1938, 96.

evenwel wenselijk dat men er bij het opstellen van de arbitrageovereenkomst toch naar streeft het aantal arbiters en hun wijze van aanwijzing te vermelden, alsook in de mate van het mogelijke het voorwerp van het geschil.

Wel heeft de wetgever het verbod van een algemene en abstracte arbitrageovereenkomst willen beklemtonen, wanneer hij het heeft over "een bepaalde rechtsbetrekking" (art. 1676, lid 1, Ger.W.). Het is derhalve onmogelijk dat bv. twee bedrijven een van hun onderling rechtsverkeer losstaande overeenkomst sluiten, waarbij zij alle mogelijke geschillen aan arbiters zouden voorbehouden. Dit zou trouwens fundamenteel indruisen tegen de voorrang die steeds aan de gemeenrechtelijke procedure moet worden toegekend.

In de oorspronkelijke tekst van de eenvormige wet (art. 2, § 2) werd bepaald dat indien door de partijen naar een arbitragereglement werd verwezen, dit laatste geacht wordt tot de overeenkomst te behoren. Deze tekst werd niet overgenomen in art. 1677 Ger.W. In weerwil van de memorie van toelichting³³ meen ik niet dat een arbitrageovereenkomst, die naar een arbitragereglement zou verwijzen, door enige nietigheid zou zijn aangetast, voor zover de wil van partijen om tot arbitrage over te gaan, niet aan duidelijkheid te wensen overlaat³⁴. Het bedrijfsleven heeft immers precies behoefte aan een arbitragereglement waarnaar verwezen moet kunnen worden.

B) Vorm

11. Er heerst geen eensgezindheid nopens de draagwijdte van art. 1677 Ger.W. volgens hetwelk de arbitrageovereenkomst in een geschrift dient te worden uitgedrukt. Gaat het om een voorschrift "ad solemnitatem", (hetgeen betekent dat een geschrift noodzakelijk is voor de geldigheid van de arbitrageovereenkomst)³⁵ of betreft het slechts een vormvereiste "ad probationem", (d.w.z. met enkel een bewijsrechtelijke draagwijdte)?³⁶ Voor beide standpunten kunnen valabele argumenten aangevoerd worden. Wie zich evenwel bij de interpretatie van het arbitragerecht laat leiden door een ratio legis, die maximale kansen wil geven aan een scheidsrechterlijke regeling, moet aanvaarden dat ook hier "gedeformaliseerd" dient te worden en dat derhalve arbitrage ingevolge bekentenis of op vrijwillige verschijning mogelijk moet worden geacht. De arbitrageovereenkomst moet overigens niet gedateerd zijn en blijft dus ook zonder termijnbeperking geldig.

C. Speciale gevallen

12. Het arbitraal compromis is het akkoord waardoor partijen een concreet geschil aan arbiters voorleggen. Een arbitrale clause in een overeenkomst verplicht partijen ertoe alle mogelijke geschillen m.b.t. deze overeenkomst aan arbiters voor te leggen.

Een identieke regeling werd ingevoerd voor beide op een drietal uitzonderingen na :

— De geschillen die tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbank behoren kunnen slechts aan arbitrage onderworpen worden na het ontstaan van het geschil (art. 1678 Ger.W.), d.w.z. enkel door middel van een arbitraal compromis. Het gehele arbeidsrechtelijk contentieux lijkt in principe niet geschikt voor arbitrage.

— Volgens de heersende rechtspraak, zou het onmogelijk zijn om in een arbitrale clause van een exclusieve verkoopconcessie, geregeld door de Wet van 27 juli 1961, te bedingen dat geschillen m.b.t. de beëindiging van de concessie door arbitrage beslecht zullen worden. Dit kan enkel in het compromis, nadat de concessie beëindigd is en een geschil tussen partijen over deze beëindiging ontstaan is (zie nr. 7).

— De opdracht om naar billijkheid te beslissen, eventueel zelfs met voorbijgaan aan dwingende rechtsregels, kan eerst door partijen worden verleend nadat het geschil ontstaan is, dus ook enkel door middel van een arbitraal compromis (art. 1700 Ger.W.).

— De "amiable composition" werd elders onderzocht³⁷. Toch kunnen enkele stellingen geponeerd worden :

Het instituut van de "amiable compositeur" verdient behouden te worden, ondanks het wantrouwen van de wetgever. Oordelen naar billijkheid blijft toch een ideale uitdrukking voor de rechtvaardigheid die bij elke rechterlijke uitspraak moet worden nagestreefd. Indien partijen een arbitrage naar billijkheid uitdrukkelijk wensen, moet dit mogelijk worden gemaakt.

De "amiable compositeur" mag niet alle rechtsregels terzijde stellen. Ook hij moet bepaalde rechtsregels, zoals de rechten van de verdediging, de verplichte motivering van de uitspraak en de regelen van de openbare orde respecteren³⁸. Wel kunnen partijen na het ontstaan van het geschil bedingen dat de "amiable compositeur" alle andere, dwingende of suppletieve rechtsregels opzij mag stellen.

³⁷ Zie desbetreffend voornamelijk VAN GELDER en LINSMEAU, "Le respect de la règle de droit par l'arbitre et par l'amiable compositeur", noot onder Cass., 2 februari 1973, R.C.J.B., 1975, 398. Zie ook VAN HOUTTE, "De 'amiable composition' en de nieuwe arbitragewet", R.W., 1972-73, 737.

³⁸ Zie aldus VAN GELDER en LINSMEAU, R.C.J.B., 1975, 410.

³³ Parl. Besch., Kamer, 1970-71, nr. 988/1, p. 11.

³⁴ Enigszins anders: LINSMEAU en VAN GELDER, J.T., 1973, 208.

³⁵ Aldus LINSMEAU en VAN GELDER, J.T., 1973, 208.

³⁶ BOEHLÉ, T.P.R., 1973, 9; DERMINE, o.c., nr. 44.

Het is mogelijk dat partijen vóór het geschil ontstond in een arbitrale clausule bepaald hebben dat de arbiters als "amiable compositeurs" zullen mogen optreden en derhalve naar billijkheid oordelen. Hoewel aldus art. 1683 wordt genegeerd, blijft de arbitrale clausule als dusdanig geldig: partijen zijn tegenover elkaar verbonden om het later geschil aan arbiters te onderwerpen, doch deze arbiters mogen pas als "amiables compositeurs" optreden indien partijen na het ontstaan van het geschil deze bevoegdheid bevestigen³⁹.

III. DE ARBITRAGE BESLECHTING

A. *Stelt arbitrage de overheidsrechter buiten spel?*

13. Meestal wordt geleerd dat de arbitrageovereenkomst tot doel heeft de gewone rechter uit te sluiten⁴⁰. Weliswaar is de gewone rechter niet van rechtswege onbevoegd, doch kan de wederpartij deze exceptie in limine litis inroepen.

Minder overeenstemming bestaat er ten aanzien van het kort geding. Art. 1679, lid 2, Ger.W. bepaalt dat een partij zich tot de rechter mag wenden in verband met het nemen van bewarende maatregelen of ter verkrijging van een voorlopige voorziening, nl. dat men zich tot de voorzitter in kort geding mag wenden zonder dat dit een afzien van de arbitrage inhoudt.

In aansluiting aan de vroegere rechtspraak en rechtsleer, neemt men meestal aan dat het kort geding na de samenstelling van het scheidsgerecht niet meer mogelijk is⁴¹. Hierbij verliest men het nieuwe art. 1679, lid 2, Ger.W. uit het oog. Prof. Storme meent derhalve dat men zich zowel vóór als na de samenstelling van het arbitraal college tot de voorzitter in kort geding kan wenden. Wie aanneemt dat de arbitrage o.m. een bespoediging van de procesvoering mogelijk maakt, dient toch te erkennen dat de voorzitter in kort geding meestal beter, sneller en volgens duidelijke procesregels kan optreden. De partijen hebben aldus in spoedeisende gevallen de keuze tussen de voorzitter in kort geding of het arbitraal college zelf.

B. *Procedure*

a. *Algemene principes*

14. De formele regels van het arbitraal geding worden in principe door de partijen overeengekomen en vastgelegd. Dit geldt voor de procesregels stricto

sensu, de termijnen en de plaats van het arbitraal college. Daarom ook lijkt het wenselijk, dat partijen in hun arbitrageovereenkomst naar een arbitragereglement zouden kunnen verwijzen⁴².

Heeft de eerste scheidsman zijn opdracht aanvaard, dan vervalt het recht van partijen om de regels van de procesvoering nog te bepalen en komt dit nog uitsluitend toe aan de scheidsrechters zelf, behalve wat de termijnen betreft. De termijnen worden bepaald door de partijen zelf — eventueel met verwijzing naar een arbitragereglement — of bij gebreke hieraan en onder bepaalde voorwaarden door de rechtbank van eerste aanleg (art. 1698, 2, Ger.W.).

Of nu partijen het procesreglement vastleggen dan wel de arbiters zelf, toch heeft de wetgever er terecht voor gewaakt dat bepaalde fundamentele beginselen van ons procesrecht niet worden geschonden: de rechten van de verdediging, een behoorlijke kennisgeving aan partijen en de vertegenwoordiging en/of de technische bijstand door een advocaat of een door het arbitraal college aanvaarde lasthebber, met uitsluiting van zaakwaarnemers. Deze fundamentele beginselen worden overigens gesanctioneerd: bij niet eerbiediging van het recht van verdediging kan de arbitrale beslissing worden vernietigd (art. 1704, 2, g, Ger.W.).

b. *Onderzoeksmaatregelen*

15. De Belgische wetgever heeft gemeend in art. 1696 Ger.W. een aantal onderzoeksmaatregelen te moeten uitsluiten: het schriftonderzoek, het oordeel over de opgeworpen valsheid van stukken, het treffen van dwangmaatregelen jegens weigerachtige getuigen, en de overlegging van stukken door derden. Deze beperking wordt verklaard door het standpunt dat arbitrale rechtspraak particuliere rechtspraak is⁴³. Evenwel kan men betreuren dat derden niet kunnen gedwongen worden zekere stukken over te leggen, die voor de oplossing van het geschil belang vertonen. Indien de partijen niet het initiatief nemen om die stukken bij de derden te gaan halen, mag de arbiter hieruit echter wel bepaalde rechterlijke vermoedens afleiden.

De lege ferenda zou de rechtbank van eerste aanleg, die wel bevoegd is om de andere verboden onderzoeksmaatregelen te treffen, de overlegging moeten kunnen bevelen.

c. *De prejudiciële procedure van art. 177 E.E.G.-Verdrag*

16. Het is voldoende bekend dat krachtens art. 177 van het E.E.G.-Verdrag elke nationale rech-

³⁹ Zie ook aldus VAN GELDER en LINSMEAU, R.C.J.B., 1975, 416; VAN HOUTTE, R.W., 1972-73, 740.

⁴⁰ BOEHLÉ, T.P.R., 1973, 9.

⁴¹ Zie o.m. DERMINE, o.c., nr. 48, blz. 27-28.

⁴² Zie aldus ook DERMINE, o.c., nr. 47.

⁴³ BOEHLÉ, T.P.R., 1973, 32.

terlijke instantie van een der lid-staten zich tot het Hof van Justitie te Luxemburg kan wenden wanneer zij de uitlegging van het verdrag of de geldigheid en de uitlegging van handelingen der gemeenschapsinstellingen noodzakelijk acht voor het wijzen van haar vonnis. Is het een nationale rechterlijke instantie waarvan de beslissingen niet voor hoger beroep vatbaar zijn, dan is zij verplicht zich tot het Hof van Justitie te wenden.

Nu is het een zeer omstreden vraag of een arbitraal college het recht heeft, ja zelfs verplicht kan zijn, deze prejudiciële procedure bij het Hof van Justitie aanhangig te maken⁴⁴.

Het arbitraal college dat geconfronteerd wordt met vragen van Europees recht, moet de bevoegdheid hebben zich tot het Hof van Justitie te wenden. Het argument dat het arbitraal college geen rechterlijke instantie zou zijn, weegt niet op tegen de noodzakelijkheid dat arbiters, die in de toekomst meer en meer met Europeesrechtelijke problemen geconfronteerd zullen worden, in het belang van de Europese (en dus ook Belgische) rechtsorde het recht moeten hebben om een uniforme uitlegging te verzoeken. Door een arbitrageovereenkomst mogen partijen het Europees recht niet als het ware buiten een "correcte" toepassing stellen.

Een andere vraag is of — nu tegen een arbitrale beslissing om zo te zeggen geen hoger beroep openstaat — de arbiters verplicht zijn art. 177 E.E.G.-Verdrag toe te passen. Hoewel deze vraag in principe bevestigend beantwoord zou moeten worden, kan een dergelijke stellingname op heel wat weerstand stuiten, bv. wegens een mogelijke overbelasting van het Hof van Justitie⁴⁵. Uiteindelijk komt het alleen aan het Hof van Justitie zelf toe de knoop door te hakken. Dit is tot nog toe niet gebeurd.

17. Tenzij bij arbitrage naar billijkheid (zie nr. 12), spreken de scheidsrechters uit overeenkomstig de regelen des rechts. De mogelijkheid bestaat, behoudens uitsluiting in de arbitrageovereenkomst, afzonderlijke beslissingen te vellen over onderscheidene punten van het geschil, mits alles geschiedt binnen de gestelde termijnen. De arbitrale beslissing is geldig zodra de meerderheid van de scheidsrechters ze heeft ondertekend. Hier heeft de wetgever dus duidelijk de "dissenting opinion" mogelijk gemaakt, zelfs indien ze niet expliciet uitgedrukt mag worden.

18. De voorzitter van het scheidsgerecht geeft elke partij kennis van de uitspraak (art. 1702, lid 1, Ger.W.). In beginsel is het de partijen toegelaten, na het ontstaan van het geschil, van deze kennisgeving af te zien. Een dergelijke afstand blijkt echter slechts aangewezen voor zover het zeker is dat partijen met de uitspraak vrede zullen nemen.

De kennisgeving brengt inderdaad belangrijke gevolgen tot stand :

— Met de kennisgeving begint de termijn om in hoger beroep te gaan bij andere scheidsrechters, indien de partijen in de mogelijkheid ervan voorzien hebben. Geen ander beroep is mogelijk. Deze bepaling is van openbare orde. Zelfs na het ontstaan van het geschil kunnen partijen er niet van afwijken⁴⁶. Zij kunnen evenwel overeenkomen geen rekening met een arbitrale uitspraak te houden, en hun geschil opnieuw aan de rechtbanken van gemeen recht onderworpen. In dit geval zien zij af van de exceptie van het gewijsde (art. 27 Ger.W.).

— De kennisgeving geeft de uitspraak, die niet meer voor scheidslieden kan worden bestreden, die niet in strijd is met de openbare orde en m.b.t. een geschil, voor beslechting door arbitrage vatbaar, gezag van gewijsde⁴⁷. Hierdoor mag de exceptie van het gewijsde voortaan worden opgeworpen (art. 25 Ger.W.).

— De kennisgeving doet de termijn van de vordering tot nietigverklaring lopen (art. 1707, lid 1, Ger.W.).

19. Moet het origineel van de uitspraak ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg worden neergelegd omdat art. 1702, lid 2, Ger.W. dit bepaalt ?

Art. 1702 Ger.W. heeft enkel tot doel privé-belangen van partijen te vrijwaren (arbiters en partijen van de bewaring van de uitspraak te ontslaan). Ontegensprekelijk een dwingende norm, is de bepaling toch niet van openbare orde. Bijgevolg kunnen partijen niet van tevoren van de neerlegging afzien, maar zodra de uitspraak is gewezen, mogen zij met kennis van zaken en bij gemeen overleg van de neerlegging van de uitspraak afzien. Zij ontslaan aldus de voorzitter van het scheidsgerecht — die in principe voor de bewaring van de uitspraak moet zorgen zolang deze niet neergelegd is — van elke verdere aansprakelijkheid ter zake. Zij beslissen dan ook aan wie de uitspraak zal worden toevertrouwd. Later kan een van de partijen de uitspraak nog altijd neerleggen om de uitvoerbaarverklaring te vragen (cf. nr. 21).

⁴⁴ Zie nr. 4; tevens STORME en MARESCEAU, *Europese rechtspleging en rechtspraak*, Gent, 1975, nr. 105, pp. 104-105, met referenties.

⁴⁵ Zie evenwel Rb. Brussel, 15 oktober 1975, J.T., 1976, 493, waarin de rechtbank stelde dat de arbiters niet verplicht waren het Hof van Justitie een prejudiciële vraag voor te leggen.

⁴⁶ BOEHLÉ oordeelt ten onrechte dat het hier slechts om een voorschrift van dwingend recht gaat: zie T.P.R., 1973, 40.

⁴⁷ Deze vraag wordt thans door de wet uitdrukkelijk geregeld (art. 1703 Ger.W.). Zie DERMINE, o.c., nrs. 112, 113 en 114.

De opdracht van de arbiters neemt een einde met de neerlegging van de uitspraak en de kennisgeving aan partijen van de vervulling van die pleegvorm, wanneer partijen bij gemeen overleg geen einde aan die opdracht maken (art. 1702, 3, Ger.W.). Door de scheidsrechters van die neerlegging en kennisgeving te ontslaan, hebben ze meteen ook aan hun opdracht een einde gemaakt.

Voor de neerlegging geldt geen termijn. Zij kan dus ook na het verstrijken van de termijn voor het wijzen van de uitspraak plaatsvinden (art. 1698 Ger.W.).

IV. DE TENUITVOERLEGGING VAN SCHEIDSRECHTERLIJKE UITSPRAKEN

20. Enkel de gedwongen tenuitvoerlegging wordt hier behandeld. Een onderscheid wordt gemaakt tussen de beslissingen die in België het voorwerp van een arbitrale uitspraak uitmaakten en de arbitrale beslissing die in het buitenland werd gewezen, doch in België moet worden uitgevoerd.

A. De gedwongen tenuitvoerlegging van Belgische arbitrale uitspraken

21. Opdat tot de gedwongen tenuitvoerlegging zou kunnen worden overgegaan, moet de uitspraak door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg uitvoerbaar verklaard worden. De uitvoerbaarverklaring mag worden gevraagd nadat het origineel van de uitspraak ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg werd neergelegd, en de uitspraak niet meer voor arbiters kan worden bestreden ofwel bij voorraad uitvoerbaar is.

22. Arbiters kunnen hun uitspraak immers bij voorraad uitvoerbaar verklaren (cf. artt. 1397-1402 Ger.W.). Eventueel kunnen de arbiters een zekerheidsstelling (zowel bedrag als modaliteiten) bepalen. De beslagrechter beslecht gebeurlijke betwistingen omtrent de uitvoering van deze zekerheidsstelling.

Ook de bepalingen inzake het kantonement zijn van toepassing waardoor een partij, tegen wie de uitvoering ondanks hoger beroep wordt vervolgd, die uitvoering kan beletten (cf. artt. 1403-1407 Ger.W.). Indien zij door de partij hierom verzocht werden, mogen de scheidsrechters evenwel in de uitspraak bepalen dat er voor alle of een deel van de veroordelingen geen reden is tot kantonement, wanneer na een contradictoir debat blijkt dat de vertraging in de uitvoering de schuldeiser aan een ernstig nadeel blootstelt (art. 1406 Ger.W.).

De rechters in hoger beroep kunnen de uitvoering bij voorraad slechts gelasten wanneer de partij nagelaten heeft zulks aan de eerste rechter te vragen

of wanneer deze laatste verzuimd heeft over die vraag uitspraak te doen of ze afgewezen heeft. Het is de rechters in hoger beroep anderzijds niet toegelaten de tenuitvoerlegging die door de eerste rechter werd toegestaan, te verbieden of te doen schorsen (art. 1402 Ger.W.). Deze regels gelden echter onder voorbehoud van wat wordt vermeld in de volgende paragraaf.

23. De procedure tot uitvoerbaarverklaring kan door een vordering tot nietigverklaring van de uitspraak geschorst of belet worden. De vordering tot nietigverklaring kan ofwel vóór elke vordering tot uitvoerbaarverklaring, ofwel tijdens of na die rechtspleging worden ingesteld. De nietigverklaring van de uitspraak brengt mede dat aan deze uitspraak geen verder gevolg meer kan worden gehecht, nl. dat de uitvoerbaarverklaring niet meer kan worden verleend, ofwel dat de beslissing tot uitvoerbaarverklaring geen gevolg meer heeft (art. 1714, lid 2, Ger.W.). De twee rechtsplegingen kunnen door mekaar lopen. De wet heeft deze samenloop geregeld (zie nr. 32).

a. Procedure tot nietigverklaring (artt. 1704-1714 Ger.W.)

De vordering tot nietigverklaring behoort tot de bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg. Van deze regel van openbare orde kan niet worden afgeweken. De territoriale bevoegdheid wordt door art. 1717 geregeld. In beginsel is de rechtbank van de plaats der arbitrage bevoegd. De partijen mogen hetzij in de overeenkomst tot arbitrage, hetzij in een latere overeenkomst, welke werd gesloten voordat de plaats van arbitrage werd vastgesteld, doorgaans evenwel de rechtbank van een andere plaats aanwijzen. Bij verstek van de verweerder en bij gebrek aan bewijs van overleg moet de rechtbank, wier territoriale bevoegdheid enkel op de zgn. aanwijzing steunt, de onbevoegdheid *ratione loci* ambtshalve opwerpen⁴⁸. In een arbitraal compromis m.b.t. een arbitrage die verband houdt met een van de onderwerpen, vermeld in de artt. 627, 628 en 629 Ger.W., moet de territoriale bevoegdheid, vervat in deze artikelen, nageleefd worden. Van die regels kan enkel na het ontstaan van het geschil worden afgeweken (art. 630 Ger.W.). In alle andere gevallen en wanneer partijen niets bijzonders betreffende de territoriale bevoegdheid hebben bepaald, is de rechtbank van de plaats van de arbitrage bevoegd.

24. De wet bepaalt de gevallen waarin de nietigverklaring kan worden gevraagd. De opsomming, die in art. 1704 voorkomt, is restrictief.

⁴⁸ Cass., 30 april 1936, *Pas.*, 1936, I, 228.

De uitspraak mag niet in strijd zijn met de openbare orde, in de ruime zin van het woord. In principe mag de beslissing derhalve ook niet in strijd zijn met een voorschrift van dwingend recht. Een meer genuanceerd antwoord is evenwel vereist.

Een rechter — en ook een scheidsrechter — mag in de regel geen contractuele bepaling toepassen die van een bepaling van dwingend recht afwijkt. Partijen mogen evenwel na het ontstaan van het geschil van de bepalingen van dwingend recht afwijken en de scheidsrechter machtigen — zoals zij dit de rechter ook mogen toelaten — bij de beslechting van het geschil geen rekening te houden met die bepalingen. De belangen, die de wet wil beschermen, werden aldus voldoende gewaarborgd. Er is in dat geval geen schending van een regel van dwingend recht en dus geen grond tot vernietiging.

De uitspraak kan vernietigd worden wanneer het geschil niet vatbaar is voor arbitrage⁴⁹, wanneer de arbitrageovereenkomst niet geldig was (zie nr. 10-12), of indien het scheidsgerecht zijn bevoegdheid overschreden heeft. De bepaling is een onontbeerlijke garantie tegenover het recht van de scheidsrechters om over hun eigen bevoegdheid en over de grenzen ervan uitspraak te doen en tegenover het verbod om tegen arbitrale beslissingen hoger beroep in te stellen bij de gewone rechter.

De nietigheidsgraad van art. 1704, 2, c, houdt verband met de vormvereisten van het scheidsrechterlijk beding of van de overeenkomst tot arbitrage, gesteld in art. 1678.

25. De vernietiging kan ook worden gevorderd indien het scheidsgerecht nagelaten heeft over een of meer geschilpunten uitspraak te doen en deze punten niet kunnen worden gescheiden van die waarover wel uitspraak werd gedaan. Indien de punten waarover geen uitspraak werd gedaan daarentegen wel kunnen worden gescheiden van die waarover uitspraak is gedaan, dan kan het scheidsgerecht, op vordering van een van die partijen, zijn uitspraak aanvullen (art. 1708), ook al heeft de opdracht van de scheidslieden een einde genomen (artt. 1698 en 1702)⁵⁰. Betwistingen ter zake worden aan de Rechtbank van Eerste Aanleg onderworpen, die de partijen in voorkomend geval naar de scheidsrechters verwijst om de beslissing aan te vullen.

Indien de scheidsrechters hun beslissing niet meer mogen aanvullen, kan de vernietiging van de uitspraak slechts gevorderd worden, zoals in art. 1704, litt. c, wordt bepaald.

26. De vernietiging kan eveneens worden aan-

gevraagd indien het scheidsgerecht op onregelmatige wijze was samengesteld (cf. artt. 1681-1689). De redenen tot wraking en tot uitsluiting van scheidsrechters leveren in elk geval geen grond tot vernietiging op (art. 1704, lid 5).

De nietigverklaring kan ook worden gevorderd indien een voorschrift van dwingend procedurerecht niet werd nageleefd (artt. 1694, 1695 en 1696, vooral m.b.t. de rechten van de verdediging), indien bewezen is dat de miskenning van die voorschriften de partij die de wetsovertreding aanklaagt, een nadeel berokkend heeft⁵¹. De regels die de partijen in hun arbitrageovereenkomst hebben vastgelegd, kunnen ook een dwingend karakter hebben in de zin van art. 1704, 2, g. De schending ervan zou dus eveneens een nietigheidsgrond kunnen opleveren, voor zover de rechten van de partij die de nietigheid inroept, benadeeld werden⁵².

De drie nietigheidsgronden, in artikel 1704, h, i en j, bepaald, maken vormvoorschriften uit, nl.: indien de beslissing niet schriftelijk werd gesteld of niet werd ondertekend hetzij door alle scheidsrechters hetzij door ten minste evenveel scheidsrechters als de meerderheid er telt; indien de uitspraak niet met redenen omkleed is⁵³; indien de uitspraak tegenstrijdige bepalingen bevat. Luidens een vaststaande rechtspraak van het Hof van Cassatie staat de tegenstrijdigheid tussen de motieven gelijk met de afwezigheid van motieven⁵⁴.

28. De eerste reeks nietigheidsgronden houden verband met gronden die uit de uitspraak of uit de rechtspleging volgen en dadelijk kunnen worden opgeworpen. De gevallen, bepaald onder art. 1704, c, d en f (d.i. bevoegdheid en inrichting van het scheidsgerecht) moeten voor de scheidsrechters worden opgeworpen, indien de partij er tijdens de rechtspleging kennis van kreeg. De gevallen, bepaald onder artikel 1704, 2, litt a en b (d.i. wanneer de uitspraak met de openbare orde strijdig is of wanneer het geding niet voor arbitrage vatbaar is) mogen ter gelegenheid van elke vordering tot vernietiging worden ingeroepen.

29. De tweede reeks nietigheidsgronden betreffen bedrog (een uitspraak door bedrog verkregen; gegrond op een bewijsmiddel dat bij een in kracht van gewijsde gegaan rechterlijk vonnis vals werd verklaard of een bewijs van beslissende invloed voor de uitspraak door toedoen van de tegenpartij achtergehouden).

⁵¹ Zie tevens KRINGS, *Rev. Droit intern. et droit comp.*, 1976, 188-189.

⁵² DERMINE, o.c., nr. 132.

⁵³ Zie over de motiveringsplicht KRINGS, *Rev. droit intern. et droit comp.*, 1976, 190.

⁵⁴ Cass., 17 december 1970, *Pas.*, 1971, I, 371.

⁴⁹ Zie nrs. 2-8; tevens LINSMEAU en VAN GELDER, *J.T.*, 1973, 215.

⁵⁰ Over de onsplitsbaarheid, zie KRINGS, *Rev. droit intern. et droit comp.*, 1976, 187-188.

De vordering tot nietigverklaring moet binnen drie maanden na de ontdekking van het bedrog of van het stuk of na de uitspraak betreffende de valsheid, worden ingesteld.

Omwille van de rechtszekerheid kan de vordering echter niet meer worden ingesteld wanneer vijf jaar verstreken zijn sinds de kennisgeving van de beslissing aan partijen (zie art. 1702, lid 1). De partij, tegen wie een vordering tot nietigverklaring wordt gericht, mag op haar beurt, bij wijze van tegenvordering in haar conclusie een vordering tot nietigverklaring instellen, zelfs indien de termijnen op dat ogenblik verstreken zijn (art. 1707, lid 2).

30. Al de gronden tot nietigverklaring, uitgenomen de gronden vermeld sub 1701, lid 3 (bedrog), moeten samen worden opgeworpen. Door achtereenvolgens meerdere vorderingen tot nietigverklaring in te stellen zou men anders de tenuitvoerlegging vertragen.

Indien er grond tot vernietiging van een deel van de uitspraak bestaat, wordt deze alleen voor dat deel vernietigd, voor zover dit deel kan worden gescheiden van de andere delen van de uitspraak (art. 1705)⁵⁵.

b. Procedure tot uitvoerbaarverklaring

31. De procedure tot uitvoerbaarverklaring steunt grotendeels op de artt. 1025 en 1034 Ger.W. inzake inleiding en behandeling van de vordering op eenzijdig verzoekschrift.

Voorafgaandelijk moet de uitspraak ter griffie van de rechtbank van eerste aanleg worden neergelegd (zie nr. 19). De procedure wordt op eenzijdig verzoekschrift, dat voldoet aan de vormvoorschriften van art. 1026 Ger.W., bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg door de partij die de uitvoerbaarverklaring vordert, ingeleid. De tegenpartij wordt niet opgeroepen. Indien zij van het bestaan van de vordering inlicht werd, mag ze evenwel tussenkomen en de voorzitter mag haar, als tussenkomende partij, inlichtingen vragen.

De voorzitter moet ambtshalve de uitvoerbaarverklaring weigeren indien de beslissing nog vatbaar is voor een rechtsmiddel voor scheidslieden (tenzij de tenuitvoerlegging bij voorraad werd gelast), indien de beslissing in strijd is met de openbare orde, of indien het geschil niet vatbaar was voor beslechting door arbitrage.

De beslissing wordt door de griffier bij gerechtsbrief ter kennis van de verzoeker gebracht. Wordt de uitvoerbaarverklaring toegestaan, dan moet de beslissing door de verzoeker aan de partij tegen wie de uitvoering zal worden vervolgd, betekend wor-

den bij deurwaardersexploot. De beslissing van de voorzitter is uitvoerbaar bij voorraad.

De rechter bij wie een voorziening tegen een beslissing tot uitvoerbaarverklaring van uitspraak werd aanhangig gemaakt, kan evenwel op vordering van een van de partijen bevelen dat de tenuitvoerlegging van de uitspraak dient te worden geschorst of dat daarvoor zekerheid dient te worden gesteld (zie art. 1714, lid 1).

De partij tegen wie de vervolgingen ingesteld worden, kan tegen de beslissing van de voorzitter (op straffe van verval) binnen een maand na de betekening van de beslissing tot uitvoerbaarverklaring verzet instellen bij de rechtbank van eerste aanleg. Wordt de uitvoerbaarverklaring geweigerd dan kan de verzoeker (bij deurwaardersexploot) binnen een maand na de betekening van de beslissing hoger beroep instellen voor het hof van beroep⁵⁶.

Het contradictoir karakter van de procedure, zowel bij verzet als bij hoger beroep, volgt uit de samenloop van de procedure tot uitvoerbaarverklaring met de procedure tot nietigverklaring. De wetgever heeft willen beletten dat er tijd verloren zou gaan doordat de twee vorderingen achtereenvolgens en niet gelijktijdig zouden worden ingesteld. Vanaf het instellen van de procedure op verzet of in hoger beroep zijn de regels van de rechtspleging van gemeen recht van toepassing. De beslissing van de rechtbank, uitspraak doende over het verzet, is voor hoger beroep vatbaar. Het arrest van het hof van beroep is vatbaar voor een voorziening in cassatie.

c. Verhouding tussen procedure tot uitvoerbaarverklaring en procedure tot nietigverklaring

32. Zoals reeds werd gezegd moet bij de procedure tot uitvoerbaarverklaring rekening worden gehouden met de mogelijke vordering tot nietigverklaring. Wordt de nietigverklaring gevorderd dan wordt vanzelfsprekend de vordering tot uitvoerbaarverklaring geschorst. Er moet ook rekening worden gehouden met de wettelijke termijnen om de vordering tot nietigverklaring in te stellen (zie artt. 1706 en 1707).

De partij die de vordering tot nietigverklaring wenst in te stellen kan dit ofwel bij afzonderlijke vordering doen, d.w.z. zonder verzet in te stellen tegen de beslissing die de uitspraak uitvoerbaar verklaart, ofwel samen met het verzet tegen deze beslissing. Wordt er verzet tegen de beslissing tot uitvoerbaarverklaring ingesteld, dan moet de partij,

⁵⁶ Over de wijze en de termijnen voor het instellen van het beroep, zie KRINGS, *Rev. droit intern. et droit comp.*, 1976, 193-194.

⁵⁵ Zie nr. 25 en Cass., 2 september 1971, *Pas.*, 1972, I, 3.

indien ze de nietigverklaring wenst te vorderen, deze vordering instellen op straffe van verval, in dezelfde rechtspleging en binnen de termijn van verzet.

Stelt de partij geen verzet in tegen de beslissing die de uitvoerbaarverklaring uitspreekt, doch stelt ze evenwel een vordering tot nietigverklaring in, dan zal de beslissing tot uitvoerbaarverklaring geen gevolg hebben voor zover de scheidsrechterlijke uitspraak vernietigd wordt (zie art. 1714, lid 2).

Wordt de beslissing waarbij de uitvoerbaarverklaring werd geweigerd, in hoger beroep bestreden, dan moet de partij tegen wie de uitvoerbaarverklaring werd gevorderd en die de nietigheid van de uitspraak wenst te vorderen, die vordering bij de rechtbank van eerste aanleg aanhangig maken binnen de maand van de betekening van de akte van beroep. Wordt de vordering tot nietigverklaring ingesteld, dan moet het hof van beroep de procedure tot uitvoerbaarverklaring schorsen tot definitief uitspraak werd gedaan over de vordering tot nietigverklaring. Eventueel, indien tegen de beslissing van de rechtbank van eerste aanleg die over die vordering uitspraak heeft gedaan, hoger beroep werd ingesteld, kunnen de twee hogere beroepen samen worden gevoegd en behandeld (zie art. 1711, lid 2).

Alles werd aldus in het werk gesteld om verwijlexcepties te voorkomen. De samenloop van twee uiteenlopende vorderingen had inderdaad een bron van dergelijke verwijlmiddelen kunnen worden.

33. De beslissing die de uitvoerbaarverklaring uitspreekt, is bij voorraad uitvoerbaar (art. 1770). De rechter bij wie een vordering tot nietigverklaring werd aanhangig gemaakt (verzet of hoger beroep), kan evenwel beslissen dat de uitvoering zal worden geschorst of dat zekerheid zal worden gesteld. Hierdoor kan de rechter de beslissing van scheidsrechters die hun beslissing uitvoerbaar bij voorraad verklaarden, lam leggen.

B. De gedwongen tenuitvoerlegging van buitenlandse arbitrale uitspraken

34. Het Gerechtelijk Wetboek regelt de uitvoerbaarverklaring van buitenlandse arbitrale uitspraken, voor zover dit niet door een bilateraal of multilateraal verdrag werd geregeld (bijv. Verdrag van New York over de erkenning en de tenuitvoerlegging van buitenlandse scheidsrechterlijke uitspraken 1958⁵⁷; Europees Verdrag betreffende de internationale handelsarbitrage (Genève 1961)⁵⁸; Wereldbank-Verdrag (1965) inzake beslechting van geschillen met betrekking tot investeringen, tussen Staten en onderdanen van andere Staten⁵⁹).

a. De toepassing van de gemeenrechtelijke bepalingen

35. Een beslissing wordt als buitenlands beschouwd zodra zij in het buitenland werd gewezen⁶⁰. Het is dus de plaats van de arbitrage die de nationaliteit van de beslissing bepaalt.

Het Gerechtelijk Wetboek regelt enkel de uitvoerbaarverklaring en niet de nietigverklaring. De nietigheid zal in het land van herkomst van de beslissing, overeenkomstig de bepalingen die in dat land van toepassing zijn, gevorderd worden.

De bepalingen zijn enkel van toepassing wanneer de uitspraak werd gewezen ingevolge een overeenkomst tot arbitrage. Ze zijn niet van toepassing als het om een gedwongen arbitrage gaat. In dit laatste geval wordt de beslissing gelijkgesteld met een buitenlands vonnis en wordt de uitvoerbaarverklaring geregeld overeenkomstig artikel 570 Ger.W.

De uitvoerbaarverklaring kan worden gevraagd, zelfs als de uitspraak in het land van herkomst niet uitvoerbaar werd verklaard. Er is dus geen dubbele uitvoerbaarverklaring vereist.

36. Het verzoek wordt in beginsel aanhangig gemaakt voor de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg van de plaats waar de partij tegen wie de uitspraak wordt ten uitvoer gelegd, haar woonplaats of verblijfplaats heeft (cf. art. 36 Ger.W.). Heeft die partij geen woon- of verblijfplaats in België, dan wordt de zaak aanhangig gemaakt voor de voorzitter van de rechtbank van de plaats waar de uitspraak ten uitvoer moet worden gelegd.

De verzoeker moet woonplaats kiezen in het arrondissement van de rechtbank, tenzij hij er zelf zijn woonplaats heeft. Alle betekeningen en kennisgevingen zullen op die plaats moeten gebeuren⁶¹.

Luidens art. 1723 mag de uitvoerbaarverklaring slechts worden toegestaan voor zover het geschil voor regeling door arbitrage vatbaar was. Hierbij wordt verwezen naar art. 1676 Ger.W. Er bestaat geen reden om van deze bepaling af te wijken. Dit vraagstuk wordt evenwel betwist⁶².

De uitspraak mag bovendien niet meer vatbaar zijn voor een rechtsmiddel, tenzij de scheidslieden de tenuitvoerlegging bij voorraad hebben gelast.

De voorzitter van de rechtbank onderzoekt bovendien of de beslissing, of de tenuitvoerlegging ervan, niet strijdig is met de openbare orde. Zoals voor artikel 570 Ger.W. dient de "openbare orde" hier te worden uitgelegd in de zin van "internationale openbare orde"⁶³.

⁶⁰ BERNARD, *L'arbitrage volontaire en droit privé*, nr. 746.

⁶¹ Cass., 10 december 1971, *Pas.*, 1972, I, 356.

⁶² DERMINE, *L'arbitrage commercial en Belgique*, p. 82, nr. 169.

⁶³ Over de bepaling van dit begrip zie Cass., 4 mei 1950, *Pas.*, 1950, I, 624; ROBERT, *Arbitrage civil et commercial*,

⁵⁷ Belg. Staatsbl., 15 november 1975.

⁵⁸ Belg. Staatsbl., 17 februari 1976.

⁵⁹ Belg. Staatsbl., 24 september 1970.

De voorzitter kan bovendien onderzoeken — doch enkel op verzoek van een partij — of er redenen tot vernietiging, zoals bepaald in art. 1704, voorhanden zijn. Zo ja, dan zal hij eveneens de uitvoerbaarverklaring weigeren.

Uit het voorgaande blijkt dat, hoewel de procedure ook op verzoekschrift wordt ingeleid, de rechter niettemin de partij tegen wie de uitspraak ten uitvoer zal worden gelegd, mag verzoeken uitleg te geven, en in voorkomend geval bezwaren te laten gelden. Die partij wordt in dat geval door de griffier bij gerechtsbrief uitgenodigd.

De wet bepaalt niettemin dat deze verschijning geen contradictoir karakter aan het debat geeft, zodat tegen de beslissing van de voorzitter die de uitvoerbaarverklaring toestaat, verzet binnen de maand na de betekening van de beslissing openstaat. Dit verzet wordt voor de rechtbank van eerste aanleg gebracht. Van dat ogenblik af wordt de procedure overeenkomstig de regels van het gemeene recht voortgezet. Tegen de beslissing, die de uitvoerbaarverklaring weigert, staat hoger beroep open. Dit hoger beroep wordt voor het hof van beroep ingesteld met dagvaarding aan de tegenpartij. De termijnen van verschijning worden in acht genomen, d.i. ten minste acht dagen (zie art. 1057 Ger.W.).

Als de scheidsrechterlijke uitspraak uitvoerbaar is verklaard, wordt ze in België ten uitvoer gelegd overeenkomstig de bepalingen van het gemeene recht.

b. De toepassing van het Verdrag van New York

37. Het verdrag vervangt, tussen de verdragsluitende Staten het Protocol van Genève (1923) m.b.t. de geldigheid van de scheidsrechterlijke bedingen en het Verdrag van Genève (1927) m.b.t. de uitvoering van internationale scheidsrechterlijke uitspraken.

België heeft verklaard dat het verdrag slechts kan worden toegepast op de erkenning en tenuitvoerlegging van scheidsrechterlijke uitspraken gewezen op het grondgebied van een verdragsluitende partij. Tot nu toe werd het verdrag door achtenveertig landen goedgekeurd⁶⁴.

De buitenlandse scheidsrechterlijke uitspraken worden, luidens artikel 3, als bindend erkend en overeenkomstig de in België geldende regels van de rechtsvordering, ten uitvoer gelegd.

Om de tenuitvoerlegging te verkrijgen dient de partij een verzoekschrift in bij de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, overeenkomstig de voorschriften van de artt. 1719 e.v. Ger.W. De par-

tij dient hierbij over te leggen : een behoorlijk gelegaliseerd origineel van de uitspraak of een behoorlijk gewaarmerkt afschrift ervan ; het origineel van de overeenkomst waarbij partijen zich verbonden hebben hun geschil aan scheidslieden te onderwerpen of een gewaarmerkt afschrift ervan. In voorkomend geval moet een officiële vertaling van de stukken bij het verzoek worden gevoegd.

38. De procedure verloopt verder overeenkomstig de in a) besproken gemeenrechtelijke bepalingen. De rechter bij wie een verzoek tot tenuitvoerlegging werd ingediend zal dit evenwel ambtshalve moeten weigeren indien hij een van volgende elementen vaststelt :

a) Het onderwerp van het geschil is volgens het recht van zijn land niet vatbaar voor beslechting door arbitrage.

b) De erkenning of tenuitvoerlegging van de uitspraak zou in strijd zijn met de openbare orde van zijn land.

c) De partijen waren krachtens het op hen toepasselijke recht onbekwaam de arbitrageovereenkomst aan te gaan. Die overeenkomst is niet geldig krachtens het recht waaraan partijen haar hebben onderworpen, of — indien elke aanwijzing hieromtrent ontbreekt — krachtens het recht van het land waar de uitspraak werd gewezen.

d) Aan de partij, tegen wie een beroep op de uitspraak wordt gedaan, is niet behoorlijk kennis gegeven van de benoeming van de scheidsman of van de scheidsrechterlijke procedure. Het is haar om andere redenen onmogelijk geweest haar zaak te verdedigen.

e) De uitspraak heeft betrekking op een geschil dat niet valt onder het compromis of binnen de termen van het compromisbeding. De uitspraak bevat beslissingen die de bepalingen van het compromis of van het compromisbeding te buiten gaan. Indien de beslissingen m.b.t. kwesties die aan arbitrage zijn onderworpen evenwel gescheiden kunnen worden van de beslissingen m.b.t. kwesties die niet aan arbitrage zijn onderworpen, kan het gedeelte van de uitspraak dat de eerstgenoemde beslissingen bezat, worden erkend en tenuitvoergelegd.

f) De samenstelling van het scheidsgerecht of de scheidsrechterlijke procedure is niet in overeenstemming met de overeenkomst der partijen, of, bij gebreke van een overeenkomst daaromtrent, met het recht van het land waar de arbitrage heeft plaatsgevonden.

g) De uitspraak is nog niet bindend geworden voor partijen. Zij is vernietigd of de tenuitvoerlegging ervan is geschorst door een bevoegde autoriteit van het land waar of krachtens welks recht die uitspraak werd gewezen.

Luidens het Verdrag van New York is het gebrek

nrs. 471-479 ; BERNARD, *L'arbitrage volontaire et droit privé*, nr. 767.

⁶⁴ Zie lijst Belg. Staatsbl., 1975, 14415.

aan motivering bijgevolg geen grond tot weigering van de uitvoerbaarverklaring⁶⁵.

Het verzet wordt, zoals bepaald in art. 1722, ahangig gemaakt voor de rechtbank van eerste aanleg, binnen een maand na de betekening van de beslissing die uitspraak heeft gedaan over de vordering tot erkenning of tenuitvoerlegging.

c. De toepassing van het Verdrag van Genève van 21 april 1961

39. Artikel I van dit verdrag bepaalt de gronden tot vernietiging en tot weigering van erkenning of tenuitvoerlegging.

De vernietiging van de uitspraak in een van de verdragsluitende staten geeft slechts aanleiding tot weigering van erkenning of van tenuitvoerlegging in een andere verdragsluitende staat, wanneer de vernietiging om een van de volgende redenen werd uitgesproken :

a) De partijen bij de overeenkomst tot arbitrage waren op grond van het toepasselijk recht onbekwaam die overeenkomst aan te gaan of die overeenkomst is niet geldig op grond van het recht waaraan partijen ze hebben onderworpen, of indien aanwijzigingen hieromtrent ontbreken, op grond van het recht van het land waar de uitspraak werd gewezen.

b) Aan de partij, die de vernietiging vraagt, was niet behoorlijk kennis gegeven van de benoeming van de scheidsman of van de scheidsrechterlijke procedure of het is haar om andere redenen onmogelijk geweest haar zaak te verdedigen.

c) De uitspraak heeft betrekking op een geschil dat niet valt onder het compromis of dat niet valt binnen de termen van het compromissoir beding of zij bevat beslissingen, die de bepalingen van het compromis of van het compromissoir beding te buiten gaan. Indien de beslissingen inzake kwesties die arbitreerbaar zijn gescheiden kunnen worden van de beslissingen m.b.t. kwesties die niet arbitreerbaar zijn, is het mogelijk het gedeelte van de uitspraak dat de eerstgenoemde beslissingen bevat, niet te vernietigen.

d) De samenstelling van het scheidsgerecht of de scheidsrechterlijke procedure was niet in overeenstemming met de overeenkomst van de partijen of, bij gebreke van een overeenkomst daaromtrent, met de bepalingen van artikel IV van dit verdrag.

40. Het gebrek aan motivering van de uitspraak levert geen grond tot vernietiging op. Zulks geldt eveneens voor de schending van de openbare orde van het land waar de uitspraak werd gewezen of

waar de vernietiging werd uitgesproken. De gronden van vernietiging, die elk land eigen zijn, blijven bestaan ; de internationale gevolgen van de gerechtelijke beslissingen, die de vernietiging uitspreken, worden echter beperkt⁶⁶.

De tenuitvoerlegging van een uitspraak, niet vernietigd in het land waar zij geveld werd, kan evenwel elders geweigerd worden omdat zij er indruist tegen de internationale openbare orde of omdat het geschil niet voor arbitrage vatbaar is.

V. ROL VAN DE ARBITRAGE

41. Indien een geschil door arbitrage beslecht kan worden, beduidt dit nog niet dat de partijen een arbiter boven een rechter verkiezen. Beide beslechtingsnormen hebben hun voor- en nadelen. Daar de rechter een staatsambt bekleedt, terwijl de arbiter een particulier is, zal deze laatste vergoed moeten worden voor zijn diensten. Hiertegenover staat dat de arbitrage minder formalistisch en doorgaans sneller is dan de rechterlijke beslechting. Tevens kunnen de partijen zich een juiste uitspraak verzekeren door een deskundige, in wiens oordeel zij beiden vertrouwen, als arbiter te verkiezen. Bovendien geldt er bij de arbitrage een vriendelijker geest waardoor gemakkelijker een verzoening bereikt wordt en die de partijen niet belet handelspartners te blijven.

Voor de beslechting van internationale handelsovereenkomsten is de arbitrage nuttig. De buitenlandse partij zal meestal meer vertrouwen scheppen in de arbitrage, die universeel bestaat en waarbij zij de arbiters kan kiezen, dan in de nationale rechtbank, waarvan zij de werkwijze en de kwaliteit ignoreert. Ook voor de inlandse partij biedt de arbitrage garantie. Meestal worden de arbitrage-uitspraken weliswaar vrijwillig uitgevoerd. Indien de buitenlandse partij evenwel de uitvoering zou weigeren, bieden verdragen de mogelijkheid om op een eenvoudige wijze de arbitrage-uitspraak in het buitenland te laten uitvoeren.

Kortom, het voordeel van de arbitrage ligt in de mogelijkheid die zij voor rechtshorigen schept om de beslechting te moduleren. Het is een op maat gesneden beslechtingsnorm die aan de normen en noden der partijen beantwoordt. Zoals elk op maat vervaardigd produkt bezit zij slechts charme en nut voor wie haar eigenheid apprecieert. Slechts voor deze is de arbitrage bedoeld. Voor de beslechting van geschillen, waarbij de voordelen die de arbitrage biedt, niet belangrijk lijken, doet men beter een beroep op de rechtbank.

⁶⁵ De verplichting om jurisdictionele beslissingen met redenen te omkleden behoort niet tot de internationale openbare orde (cf. LINSMEAU en VAN GELDER, R.C.J.B., 1975, 413).

⁶⁶ Parl. Besch., Kamer, 1973-74, nr. 709, p. 11.

42. Heeft de arbitragerechtspraak slechts een ondergeschikte rol te vervullen ten overstaan van de rechtspraak van de overheidsrechtbanken of moet zij veeleer worden beschouwd als een complementaire rechtsgang, die een eigen rol te vervullen heeft naast de rechtsgang voor de gewone rechtbanken?

Om op deze vraag te antwoorden moet uiteraard rekening gehouden worden zowel met de evolutie ter zake van de arbitragerechtsbanken en van de gewone rechtbanken. Alleen de eerstgenoemde evolutie wordt verder behandeld. Wil men beide rechtsgangen met elkaar vergelijken, dan is het nodig ook de laatstgenoemde evolutie in de discussie te betrekken.

43. Over de rol van de gewone rechtbanken bestaat een omvangrijke literatuur. Hierin wordt de nadruk gelegd op enige krachtlijnen waarvan de twee hierna genoemde ook van direct belang zijn voor de arbitrage.

Op de eerste plaats wordt het steeds duidelijker dat een rechtsgeding meer is dan een juridisch redeneerproces. Hiernaast voltrekt zich nl. een ander, daaraan ten grondslag liggend en de uitkomst van het eerste fel beïnvloedend proces waarbij onderliggende waarden en belangen tegen elkaar worden afgewogen op grond van een waardeschaal die door de rechter wordt vastgesteld aan de hand van een werkelijke of vermoede consensus in de samenleving. Rechtsregels spelen daarbij de rol, niet zozeer van strakke premissen maar veeleer van richtlijnen die bij de opstelling van de waardeschaal en dus ook bij de oplossing van het waarden- en belangenconflict richting kunnen geven. Het rechterlijk rechtsvindingsproces, niet alleen voor een arbitragerechtsbank maar ook voor een gewone rechtbank, komt aldus te voorschijn als een oordelen volgens billijk recht (*ius aequum*), niet volgens strikt recht (*ius strictum*).

Op de tweede plaats, zo komt het voor, wordt de verzoenende rol van de rechter thans weer meer benadrukt dan voorheen, hetgeen trouwens verband houdt met het vorige. Conflicten worden door de rechter opgelost door de onderliggende conflicterende waarden en belangen zoveel mogelijk met elkaar te verzoenen of in overeenstemming te brengen — en niet, of slechts als het niet anders kan, door het geschil eigenmachtig zonder al te veel overleg met de partijen te beslechten.

44. Is de voorgaande analyse juist dan vervullen arbiters en overheidsrechters thans een zeer gelijkaardige functie, nl. recht spreken in billijkheid en met het oog op verzoening. Het onderscheid tussen de twee soorten van rechtsgang moet dan elders gezocht worden, en niet zoals voorheen in het groter billijkheids- en verzoeningskarakter van de ar-

bitragerechtspraak vergeleken met de rechtspraak van de gewone rechtbanken.

Waar ligt het onderscheid dan wel? Enerzijds is — doorgaans — het klimaat, waarin een arbitragegeding verloopt anders, nl. gemoedelijker dan bij een geding voor de rechtbank. Het is niet gemakkelijk de oorzaken van dit klimaatverschil te noemen: afwezigheid van pleegvormen, ruimtelijke schikking van de zaak, het feit dat de rechters vaak tot hetzelfde milieu behoren als partijen en dus een zelfde terminologie gebruiken, de omstandigheid ook dat de partijen zelf aan het woord komen, kunnen even zovele redenen zijn. Anderzijds, omdat bij langdurige *contracten* arbiters geroepen kunnen worden om in de loop van de uitvoering een oplossing te geven aan punten die bij de contractsluiting niet tussen partijen waren geregeld.

45. In dit perspectief kan de vraag gesteld worden of bij de aanwijzing van een college van drie arbiters, de voorkeur gaat naar een systeem waarin elke partij één arbiter aanwijst en zij beiden — of bij ontstentenis van overeenkomst een benoemende instantie — de derde arbiter, dan wel naar een systeem waarin de partijen samen of bij ontstentenis van overeenstemming de benoemende instantie de drie arbiters aanduiden. Wellicht dient voor de eerste oplossing te worden gekozen. De partijarbiters zullen immers beter het milieu kennen en de gevoelens en opvattingen kunnen vertolken van de hen aanwijzende partij, zodat zij gemakkelijker, wanneer onder de leiding van de voorzitter een openhartig gesprek tussen de arbiters tot stand komt, een oplossing kunnen stimuleren die aan beide partijen een zekere maat van genoegdoening geeft en die voor geen van beide partijen te veel gezichtsverlies betekent, zodat een verdere samenwerking mogelijk blijft. Betekent dit dat deze partijarbiters partijdig zullen reageren? Gedeeltelijk wel. Partijdigheid en onpartijdigheid zijn evenwel relatieve begrippen. De partijdigheid van deze arbiters zal, vergeleken met het standpunt van de partijen, zelf al een gefilterde partijdigheid zijn waarbij het standpunt van de andere partij reeds meer in de eigen stellingname is verdisconteerd. Niet deze gefilterde partijdigheid is dus een nadeel, wel de omstandigheid dat beide partijarbiters hun rol verschillend zouden opvatten, nl. de ene als een tegenwoordiger van zijn partij, de andere als een neutrale scheidsrechter. Op dit punt is er, bij ontstentenis van een aanvaarde gedragscode voor arbiters, een taak weggelegd voor de voorzitter die van bij de aanvang van de procedure aan zijn twee collega's duidelijk moet maken wat juist van hen wordt verwacht: een gefilterde partijdigheid, dan wel, desgewenst, een even grote onpartijdigheid als die van de voorzitter.

46. Wanneer men ervan uitgaat dat naast de overheidsrechter een alternatieve en om zo te zeggen gelijkwaardige vorm van rechtshulp dient te worden georganiseerd door middel van arbitrale colleges, moet men de arbitrage maximale ontplooiingskansen geven. In die optiek moet men de arbitragewetgeving uiteraard extensief interpreteren.

Het fenomeen van de arbitrage noopt evenwel tot een fundamentele bezinning.

In een berucht gebleven uitspraak zei professor Tunc "que les juristes sont méprisés par les riches et conspués par les pauvres". Moeten wij in dit

verband niet opmerken dat de arbitrage precies bedoeld is om "le mépris des riches" ten aanzien van een soms achterwege blijvende efficiëntie van de gewone procedure weg te werken? Meteen kan men de vraag stellen of op die wijze niet aan een categorie rechtzoekenden de bevoorrechte situatie wordt gegeven om een keuze te doen tussen de overheidsrechter en de scheidsrechter, een keuze die aan de minderbedeelden de facto niet wordt gegeven, zodat meteen hun ergernis tegenover de rechtsbedeling nog zal toenemen?

H. VAN HOUTTE

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 17 JUNI 1976

Voorzitter : de h. Perrichon

Raadsheer-rapporteur : de h. Closon

Advocaat-generaal : de h. Colard

Advocaat : mr. Dassesse

1. Vennootschap—Vennootschap onder een firma—Bestaan—2. Faillissement—Faillietverklaring door rechtbank van koophandel van vennoten van firmavennootschap—Hoger beroep—Devolutieve werking—Faillietverklaring van de vennootschap.

1. *Zodra de bij art. 15 Vennootschapswet gestelde voorwaarden vervuld zijn samen met die welke voor elk vennootschapscontract vereist worden, bestaat door de wil van de wetgever een vennootschap onder een firma. Deze vennootschap, die ten overstaan van derden een juridische entiteit vormt die afgescheiden is van die der vennoten, bestaat ook tussen hen zolang zij niet de nietigheid ervan aanvragen.*

2. *Op hoger beroep van twee handelaars tegen het vonnis dat hen failliet heeft verklaard, moet het hof van beroep ingevolge de devolutieve kracht van het hoger beroep, als het vaststelt dat zij een firmavennootschap hadden opgericht, die opgehouden heeft te betalen en waarvan het krediet aan het wankelen is gebracht, het beroepen vonnis tenietdoen en de vennootschap ambtshalve failliet verklaren. Deze faillietverklaring van de vennootschap door het hof van beroep brengt de faillietverklaring van de vennoten met zich.*

M. t/ mr. de Foy Philippart q.q. en H.

Gelet op de bestreden arresten, op 22 januari en 24 juni 1975 gewezen door het Hof van beroep te Luik ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 2, 556, 574, 2°, 616, 807, 1042, 1068, 1138 van het Gerechtelijk Wetboek, van de algemene begin-

selen van de rechtspraak in twee instanties, van het verbod voor de rechter uitspraak te doen over niet gevorderde zaken en van de rechten van de verdediging, van de artikelen 437, 442 van de faillissementswet van 18 april 1851, 15, 17, 189 van de wet van 18 mei 1873 op de handelsvennootschappen, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 30 november 1935, en 97 van de Grondwet,

doordat, uitspraak doende over de hogere beroepen ingesteld door H. en door eiseres tegen het vonnis van 26 februari 1974 van de handelsrechtbank te Luik, dat respectievelijk de onontvankelijkheid en de ongegrondheid had uitgesproken van hun verzet tegen het vonnis van 23 oktober 1973 van dezelfde rechtbank waarbij ambtshalve hun faillietverklaring werd uitgesproken, het eerste bestreden arrest van 22 januari 1975, na vernietiging van het vonnis van 26 februari 1974, verklaart in de zaak uitspraak te doen ingevolge de devolutieve kracht van de hogere beroepen en een heropening van de debatten beveelt, en het tweede bestreden arrest van 24 juni 1975, na te hebben vastgesteld dat H. en eiseres een onregelmatige vennootschap onder een gemeenschappelijke naam hadden opgericht met de bedoeling het restaurant "L'Auberge des Ardennes" te exploiteren, dat deze vennootschap opgehouden had te betalen en dat haar krediet aan het wankelen was gebracht en dat "het vonnis van 23 oktober 1973 de verplichting van openbare orde had dit faillissement ambtshalve uit te spreken", ambtshalve het faillissement uitsprekt, op grond van de devolutieve kracht van het hoger beroep van eiseres, van genoemde vennootschap onder een gemeenschappelijke naam en bijgevolg beslist dat het verzet van eiseres tegen het vonnis van 23 oktober 1973, dat het faillissement had uitgesproken, niet gegrond was,

terwijl, door in hoger beroep ambtshalve het faillissement uit te spreken van de vennootschap onder een gemeenschappelijke naam die geen partij was in de zaak voor de eerste rechter en waarvan het vaststaat dat zij noch door het vonnis van 23 oktober 1973 noch door dat van 26 februari 1974 failliet werd verklaard, zowel het arrest van 22 januari 1975 als dit van 24 juni 1975 aan deze rechtspersoon een instantie van rechtspraak

ontnemen en het beginsel miskennen van het verbod voor de rechter uitspraak te doen over niet gevorderde zaken evenals van de rechten van de verdediging (schending van de artikelen 556, 574, 2°, 616, 1138 van het Gerechtelijk Wetboek, 442 van de faillissementswet en van de algemene beginselen van de rechtspraak in twee instanties, van het verbod voor de rechter uitspraak te doen over niet gevorderde zaken en van de rechten van de verdediging); ingevolge de devolutieve kracht van de hogere beroepen van H. en van eiseres er bij de rechters in hoger beroep geenszins een betwisting werd aanhangig gemaakt betreffende de faillietverklaring van de vennootschap onder gemeenschappelijke naam, betwisting welke zij evenmin ambtshalve tot zich mochten trekken, maar die rechters enkel kennis dienden te nemen van de faillietverklaring van H. en van eiseres waarover de eerste rechter uitspraak had gedaan (schending van de artikelen 2, 807, 1042, 1068 van het Gerechtelijk Wetboek en 442 van de faillissementswet, deze onregelmatigheid de wettelijkheid aantast van de faillietverklaring van eiseres, met name in zoverre, enerzijds, buiten het geval van geoorloofde faillietverklaring van een vennootschap onder een gemeenschappelijke naam, de faillietverklaring van de vennoten onder gemeenschappelijke naam hieruit slechts kan worden afgeleid wanneer de voorwaarden voor een persoonlijke faillietverklaring zouden vervuld zijn (schending van de artikelen 437, 442 van de faillissementswet en 97 van de Grondwet) en, anderzijds krachtens artikel 189 van de wet op de handelsvennootschappen de vennoten onder gemeenschappelijke naam in ieder geval slechts mogen failliet verklaard worden op voorwaarde dat de vennootschap, waartoe ze behoren, vooraf en wettelijk failliet werd verklaard, (schending bovendien, van de artikelen 15, 17 en 189 van de wet van 18 mei 1873) :

Overwegende dat uit de niet bekritiseerde vaststellingen en overwegingen van de bestreden arresten volgt dat eiseres met de heer H. een onregelmatige vennootschap onder een gemeenschappelijke naam heeft opgericht om het restaurant "L'Auberge des Ardennes" te exploiteren; dat zij, ten overstaan van derden, als vennoot is opgetreden, zodanig dat heel wat schuldeisers hun schuldverklaring aan de vereniging hebben gericht; dat de affectio societatis klaarblijkelijk is zodra de inbreng van arbeid door eiseres en de inbreng van roerende en onroerende goederen door H. een gelijke en gewilde deelname hebben doen ontstaan in winst en verlies van de exploitatie van het restaurant;

Dat het hof van beroep er bovendien op wijst dat het actief door de curator van het faillissement H. op 200.000 frank werd geraamd terwijl het passief minstens 2.094.420 frank bedroeg; dat hieruit volgt dat op 23 oktober 1973, datum waarop bij vonnis van de rechtbank van koophandel het faillissement van eiseres en van H. werd uitgesproken, de litigieuze vennootschap opgehouden had te betalen en dat haar krediet aan het wankelen was gebracht;

Overwegende dat het arrest van 24 juni 1975 op grond van deze vaststellingen beslist dat het faillissement van de vennootschap, en bijgevolg van eiseres, ambtshalve moet worden uitgesproken en dat, nu de vereffening van de vennootschap niet voltooid was binnen de zes maanden vóór het vonnis dat de vennoten

failliet heeft verklaard, eiseres niet kan laten gelden dat ze, op die datum, elke handelsbedrijvigheid zou hebben stopgezet;

Overwegende dat de bedrijvigheid van eiseres en van H. deel uitmaakt van de juridische instelling die werd opgericht bij artikel 15 van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen; dat, zodra de in deze wettelijke bepaling vastgestelde voorwaarden vervuld zijn, tesamen met die welke voor elk vennootschapscontract worden vereist, door de wil van de wetgever een vennootschap onder gemeenschappelijke naam bestaat; dat een dergelijke vennootschap, die ten overstaan van derden een juridische entiteit vormt die afgescheiden is van die der vennoten, ook tussen hen bestaat zolang zij de nietigheid ervan niet aanvragen;

Overwegende dat de faillietverklaring het noodzakelijk en onafscheidelijk rechtsgevolg is van de feitelijke vaststelling door de rechter dat de handelaar opgehouden heeft te betalen en dat zijn krediet aan het wankelen is gebracht, ongeacht of het gaat om een rechtspersoon of om een natuurlijke persoon;

Overwegende dat, ingevolge de devolutieve kracht van het hoger beroep, het hof van beroep, zonder dat de rechten van de verdediging werden geschonden, het beroepen vonnis moest tenietdoen, moest vaststellen — wat de eerste rechter had moeten doen — dat eiseres, die haar arbeid had ingebracht om een handelsbedrijf te exploiteren met een derde, met deze laatste een vennootschap onder gemeenschappelijke naam heeft opgericht, en deze vennootschap ambtshalve failliet moest verklaren;

Dat daarenboven, ingevolge de faillietverklaring van de vennootschap eiseres, vennoot van deze vennootschap, noodzakelijk in staat van faillissement verkeert;

Dat uit deze vaststellingen en overweging volgt dat het hof van beroep wettelijk heeft beslist, zonder één van de in het middel bedoelde wettelijke bepalingen te schenden, dat de faillietverklaring, door haar, van de vennootschap de faillietverklaring van eiseres met zich bracht;

Dat het middel naar recht faalt;

En overwegende dat de verwerping van de voorziening alle belang ontnemt aan de door eiseres ingestelde eis tot verbindendverklaring van het arrest;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening en de eis tot verbindendverklaring van het arrest;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 6 SEPTEMBER 1976

Voorzitter : de h. Delahaye

Raadsheer-rapporteur : mevr. Raymond-Decharneux

Eerste-advocaat-generaal : de h. Dumon

Advocaat : mr. Richard loco Henry.

Voorlopige hechtenis—Verschijning van verdachte

voor onderzoeksgerecht—Vertegenwoordiging door advocaat.

Ofschoon de procedure inzake de controle van de voorlopige hechtenis door de onderzoeksgerechten in beginsel, zowel in het belang van de rechtsbedeling als in dat van de verdachte, diens persoonlijke verschijning vereist, kunnen deze gerechten verplicht zijn, met name omdat ze bij de artikelen 4, 5 en 20 van de Wet van 20 april 1874 voorgeschreven termijnen in acht moeten nemen, buiten de aanwezigheid van de verdachte uitspraak te doen, wanneer hij weigert te verschijnen of hij zich onmogelijk kan verplaatsen en de rechterlijke instantie, gezien de vereisten van de rechtsbedeling, soeverein heeft geoordeeld dat het haar niet vrijstaat zich zelf te verplaatsen.

Wanneer de verdachte zich onmogelijk kan verplaatsen, kan de rechterlijke instantie, op grond van art. 185, § 2, lid 2, Sv., de advocaat toestaan de beklaagde te vertegenwoordigen.

K.

Gelet op het bestreden arrest, op 28 juni 1976 door de Kamer van inbeschuldigingstelling van het Hof van beroep te Luik gewezen ;

Over het middel hieruit afgeleid dat het hof van beroep de verdachte, die was opgenomen in het medisch centrum van de gevangenis te Sint-Gillis, niet persoonlijk heeft gehoord, terwijl geen enkele op overmacht gegronde reden zich tegen dit verhoor verzette, en dat het zijn raadsman heeft toegestaan hem te vertegenwoordigen, terwijl een dergelijke vertegenwoordiging "niet mogelijk is" ;

Overwegende dat blijkens het bestreden arrest een geneeskundig getuigschrift werd neergelegd dat aantoonde dat het verdachte onmogelijk was persoonlijk te verschijnen en dat meester Henry, advocaat, gehoord werd in zijn middelen en toelichtingen ten voordele van de verdachte ;

Dat de kamer van inbeschuldigingstelling, die soeverein vaststelde dat het de verdachte onmogelijk was persoonlijk te verschijnen, aldus heeft toegestaan dat de beklaagde door zijn raadsman zou worden vertegenwoordigd ;

Overwegende, enerzijds, dat, ofschoon de procedure inzake de controle van de voorlopige hechtenis door de onderzoeksgerechten in beginsel, zowel in het belang van de rechtsbedeling als in dat van de verdachte, diens persoonlijke verschijning vereist, deze gerechten verplicht kunnen zijn, met name omdat ze bij de artikelen 4, 5 en 20 van de wet van 20 april 1874 voorgeschreven termijnen in acht moeten nemen, buiten de aanwezigheid van de verdachte uitspraak te doen, wanneer hij weigert te verschijnen of hij zich onmogelijk kan verplaatsen en de rechterlijke instantie, gezien de vereisten van de rechtsbedeling, soeverein heeft geoordeeld dat het haar niet vrijstaat zich zelf te verplaatsen ;

Overwegende, anderzijds, dat wanneer, zoals ten deze, de verdachte zich onmogelijk kan verplaatsen, de rechterlijke instantie, op grond van artikel 185, § 2, lid 2,

van het Wetboek van Strafvordering, de advocaat kan toestaan de beklaagde te vertegenwoordigen ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

En overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT—De onderzoeksgerechten stellen soeverein vast of de verdachte zich al dan niet in de onmogelijkheid bevindt om persoonlijk te verschijnen. Wanneer de verdachte zich wegens gezondheidsredenen onmogelijk kan verplaatsen zal de raadkamer of de kamer van inbeschuldigingstelling zich naar zijn ziekenkamer begeven om aldaar de wettelijke pleegvormen na te leven.

De onderzoeksgerechten kunnen ook oordelen dat, gezien de vereisten van de rechtsbedeling, hun verplaatsing onmogelijk is: benevens redenen van territoriale bevoegdheid gelden hier ook praktische bezwaren, tijdverlies en onredelijke onkosten.

Telkens wanneer de verdachte zich onmogelijk verplaatsen kan, mag het onderzoeksgerecht op grond van art. 185, § 2, lid 2, Sv. de advocaat toestaan de verdachte te vertegenwoordigen.

Deze beslissing is de logische tegenhanger van het arrest van 27 oktober 1975 (R.W., 1976-77, 1272, met noot) en biedt een oplossing voor bepaalde netelige problemen die voor de onderzoeksgerechten rijzen. Dat daarbij de rechten van de verdediging het gehaald hebben op een formalistische interpretatie van de Wet van 20 april 1874 betreffende de voorlopige hechtenis, kan alleen maar goedgekeurd worden.

A. Vandeplas

HOF VAN CASSATIE**1e KAMER — 4 NOVEMBER 1976**

Voorzitter : de h. Polet

Raadsheer-rapporteur : de h. Meeüs

Advocaat-generaal : de h. Duchatelet

Advocaten : mrs. Simont en Bayart

Kort geding—Beoordeling van de urgentie—In hoger beroep.

Bij de beslechting van het hoger beroep van een eis in kort geding is de rechter in hoger beroep, door het feit zelf dat hij bij voorraad uitspraak doet, niet verplicht om, ter beoordeling van de urgentie, terug te gaan tot de dag waarop de vordering werd ingesteld of tot die waarop de beslissing van de eerste rechter werd gegeven, en kan hij rekening houden met hetgeen zich sedertdien heeft voorgedaan.

Algemeen Belgisch Vakverbond t/ Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 21 augustus 1975 door het Arbeidshof te Bergen gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 602, 607, 616, 619, 1039, 1040, 1050 van het Gerechtelijk Wetboek, 24, § 1, van de wet van 20 sep-

tember 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, gewijzigd bij artikel 7 van de wet van 23 januari 1975, van het algemeen rechtsbeginsel, dat onder meer is neergelegd in artikel 557 van het Gerechtelijk Wetboek, volgens hetwelk de voorwaarden voor de bevoegdheid van de betrokken rechtbank beoordeeld worden op het moment dat de vordering wordt ingesteld, van de algemene beginselen inzake de rechten van de verdediging en het bestaan van twee instanties, en van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het arrest het arbeidshof "onbevoegd verklaart om kennis te nemen van het hoger beroep tegen de beschikking van 12 mei 1975 van de voorzitter van de Arbeidsrechtbank te Bergen, zitting houdend in kort geding", op grond dat het middel betreffende de onbevoegdheid van de rechter in kort geding van openbare orde is en dus in hoger beroep kan worden opgeworpen, dat de rechter in kort geding, bij de beoordeling van de urgentie, "rekening kan en moet houden met alles wat zich heeft voorgedaan sedert" het instellen van de vordering, dat, in het onderhavige geval, de uiterste datum voor het organiseren van de sociale verkiezingen, hetgeen de vordering beoogde, op 31 mei 1975 verstreek, zodat "de urgentie die de bevoegdheid van de rechter in kort geding had kunnen rechtvaardigen" niet meer kon aangevoerd worden op het moment dat het arbeidshof uitspraak deed, namelijk op 21 augustus 1975,

terwijl, eerste onderdeel, voor zover de urgentie een voorwaarde voor de bevoegdheid van de rechter in kort geding is, ze beoordeeld moet worden op het moment dat de vordering wordt ingesteld en niet op het moment dat erover uitspraak wordt gedaan, "a fortiori" in hoger beroep, zodat het arrest, door het arbeidshof onbevoegd te verklaren omdat er geen urgentie meer was op het moment dat het uitspraak deed, enerzijds, het algemeen rechtsbeginsel, dat onder meer is neergelegd in artikel 557 van het Gerechtelijk Wetboek, schendt (schending van de in het middel vermelde bepalingen en inzonderheid van de in het middel bedoelde algemene rechtsbeginselen en van genoemd artikel 557) en, anderzijds, ertoe leidt dat aldus, in weerwil van de rechten van verdediging van de justitiabele, één instantie wordt afgeschaft telkens als er geen urgentie meer is, met het gevolg dat een nadelige of onwettelijke beslissing een definitieve beslissing kan worden (schending van alle in het middel vermelde bepalingen en algemene rechtsbeginselen);

tweede onderdeel, de bevoegdheid van het arbeidshof om kennis te nemen van de rechtsmiddelen tegen de in kort geding gegeven beschikkingen van de voorzitter aan geen enkele voorwaarde inzake urgentie is onderworpen, zodat, hoewel het arbeidshof eventueel, quod non, had kunnen beslissen dat de eerste rechter bij gebrek aan urgentie onbevoegd was, het zichzelf niet onbevoegd kon verklaren op grond alleen dat de urgentie niet meer bestond of ontbrak op het moment dat het uitspraak deed, zonder op onwettelijke wijze een voorwaarde toe te voegen aan de wettelijke bepalingen tot vaststelling van zijn bevoegdheid (schending van alle bepalingen en van de algemene beginselen als vermeld in het middel en inzonderheid van de artikelen 602, 607, 616, 619, 1039, 1040 en 1050 van het Gerechtelijk Wetboek);

Ten aanzien van de beide onderdelen samen :

Overwegende dat eiser, bij exploit van 18 april 1975, voor de voorzitter van de Arbeidsrechtbank te Bergen, zitting houdend in kort geding, een rechtsvordering heeft ingesteld ten einde te doen bevelen dat in de met de S.H.A.P.E. verbonden ondernemingen de sociale verkiezingen zouden worden gehouden als voorgeschreven in het koninklijk besluit van 24 januari 1975 ; dat eiser erop wees dat zijn rechtsvordering uiterst dringend was, daar, krachtens genoemd koninklijk besluit, de verkiezingen tussen 28 april en 31 mei 1975 moesten plaatshebben ;

Dat de voorzitter van de arbeidsrechtbank bij beschikking van 12 mei 1975 de rechtsvordering ontvankelijk doch niet gegrond heeft verklaard ;

Dat eiser bij akte van 30 mei 1975 tegen deze beschikking hoger beroep heeft ingesteld ;

Overwegende dat het arbeidshof er in zijn motivering op wijst dat "het hoger beroep, regelmatig naar vorm en termijn, ontvankelijk is" en bijgevolg in zijn beschikende gedeelte verklaart dat het "het hoger beroep ontvangt" ;

Dat het arbeidshof aldus impliciet maar zeker beslist dat het de bevoegde rechter is om kennis te nemen van het hoger beroep tegen de beschikkingen in kort geding van de voorzitter van de arbeidsrechtbank ; dat het, na het ontvangen van het hoger beroep, noodzakelijk de beslissing van de eerste rechter opnieuw ter sprake bracht, die aldus geen eindbeslissing werd, en, bijgevolg, niet één instantie afschafte ;

Overwegende dat het arbeidshof, na te hebben aangenomen dat het hoger beroep ontvankelijk is, van oordeel is dat de rechter in hoger beroep, bij de beoordeling van de urgentie die de bevoegdheid van de rechter in kort geding rechtvaardigt, zich niet moet terugplaatzen op het moment dat de eerste rechter uitspraak heeft gedaan en dat hij rekening kan houden met hetgeen zich heeft voorgedaan sedert de beroepen beslissing werd uitgesproken ;

Overwegende dat, bij de beslechting van het hoger beroep van eiser in kort geding, de rechter in hoger beroep, door het feit zelf dat hij bij voorraad uitspraak doet, niet verplicht is om, ter beoordeling van de urgentie, terug te gaan tot de dag waarop de vordering werd ingesteld of tot die waarop de beslissing van de eerste rechter werd gewezen, doch rekening kan houden met hetgeen zich sedertdien heeft voorgedaan ;

Overwegende dat, in het onderhavige geval, het arbeidshof dat had vastgesteld dat de normale termijn voor de verkiezingen sedert de beslissing van de eerste rechter verstreken was, wettelijk heeft kunnen beslissen dat, bij gebrek aan urgentie, het rechtscollege in kort geding niet meer bevoegd was om over de vordering uitspraak te doen ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt eiser in de kosten.

HOF VAN BEROEP TE GENT

8e KAMER — 14 JANUARI 1976

Voorzitter : de h. De Preter

Raadsheren : de hh. Verhegge en Couckuyt

Advocaat-generaal : de h. D'Haenens

Advocaat : mr. Vaerewijck loco Truyens

Wetten en besluiten—Toezicht op voedingsmiddelen—Overtreding op besluiten genomen ter uitvoering van een later opgeheven wet—Bestrafing op grond van de nieuwe wet met hetzelfde toepassingsgebied.

Door de wet van 20 juni 1964 betreffende het toezicht op voedingswaren of -stoffen en andere producten werd de wet van 4 augustus 1890 opgeheven. De overtredingen op het op grond van deze opgeheven wet genomen regentsbesluit worden bestraft overeenkomstig de bepalingen van de nieuwe wet die dezelfde doelstellingen nastreeft en een ruimer toepassingsgebied heeft dan de opgeheven wet.

O.M. t/ S.

(Bij vonnis van de Correctionele Rechtbank te Dendermonde van 12 mei 1975 werd de genaamde Theodoor S. veroordeeld tot een geldboete van vijftig frank verhoogd met 290 decimen of een vervangende gevangenisstraf van 15 dagen alsmede tot de gerechtskosten.)

Aan S. werd ten laste gelegd bij inbreuk op art. 2 van het Besluit van de Regent van 15 mei 1945 abrikozen vers vruchtesap met minstens 50 % water zonder de uitdrukking "fantasie" in hun benaming en zonder duidelijke aanduiding van het feit dat het bedoelde vruchtesap stoffen bevatte die bij de bepalingen van dit besluit niet worden voorzien of niet toegelaten, te hebben verkocht. Tegen dit vonnis werd hoger beroep ingesteld door de beklaagde en door het openbaar ministerie.)

Het feit dat aan de beklaagde ten laste is gelegd is door het strafrechtelijk opsporingsonderzoek, het onderzoek en de behandeling van de zaak voor de eerste rechter en voor het Hof, zoals voor de eerste rechter beezen gebleken.

1. Er is geen grond van rechtvaardiging aanwezig in hoofde van de beklaagde ten gevolge van onoverkomelijke onwetendheid : een normaal vooruitziende persoon zou in dezelfde omstandigheden geplaatst als de beklaagde zich voorafgaandelijk aan de verkoop van de in de tenlastelegging vermelde eetwaren, door ontleding van hun samenstelling vergewist hebben, en vastgesteld hebben dat het vruchtesap met water aangelengd was.

2. Krachtens artikel 17, alinea 1, van de Wet van 20 juni 1964 betreffende het toezicht op de voedingswaren of -stoffen en andere producten, werd de Wet van 4 augustus 1890 betreffende de vervalsing van de levensmiddelen opgeheven.

Krachtens alinea 2 van hetzelfde artikel blijven de verordeningen die ter uitvoering van de Wet van 4 augustus 1890 werden getroffen, van kracht tot wanneer

zij opgeheven worden, wat vooralsnog niet is geschied.

3. Uit de chronologische en logische lezing van artikel 17 van de Wet van 20 juni 1964 volgt dat de voormelde uitvoeringsverordeningen van kracht blijven mits weglating van de verwijzingen naar de Wet van 4 augustus 1890. Dit is o.m. het geval voor wat art. 10 betreft van het R.B. 15 mei 1945 naar hetwelk de inbreuken op de bepalingen van dit besluit gestraft werden met de straffen gesteld bij de Wet van 4 augustus 1890, art. 6, een tot 25 fr. en/of een tot zeven dagen gevangenisstraf.

Hieruit blijkt de uitdrukkelijke wil van de wetgever de inbreuken op voormeld R.B. niet meer te beteugelen met de straffen welke bepaald waren bij de Wet van 4 augustus 1890.

4. De instandhouding van de reglementering die ter uitvoering van de Wet van 4 augustus 1890 werd getroffen is slechts zinvol wanneer de erop gepleegde inbreuken strafrechtelijk beteugeld blijven.

Nu de Wet van 4 augustus 1890 opgeheven werd kan dit slechts geschieden bij de Wet van 20 juni 1964 (artikel 8) die niet afziet van het in de Wet van 4 augustus 1890 nagestreefde doel, en aan het ten laste gelegde feit zijn wettelijk karakter van misdrijf niet heeft willen ontnemen, maar op het gebied van de volksgezondheid en bescherming van de verbruiker het toepassingsveld van de wet heeft verruimd.

5. De wil van de wetgever de straffen bepaald bij de Wet van 20 juni 1964, artikel 8, toe te passen op de overtredingen van het R.B. 15 mei 1945 staat vast, en blijkt ook nog uit de parlementaire besprekingen van het wetsontwerp tot wijziging van de Wet van 4 augustus 1890 dat ten grondslag lag aan de Wet van 20 juni 1964 : in openbare zitting van 3 juni 1964 van de Senaat verklaarde de verslaggever van het ontwerp, de senator A. Verspeete namelijk : "Ten zesde voorziet dit ontwerp zwaardere straffen, daar waar de Wet van 4 augustus 1890 slechts politiestraffen voorziet."

6. De passus in het verslag dat namens de commissie voor de volksgezondheid en het gezin werd uitgebracht door mevr. Fontaine-Borguet (*Parl. Doc.*, nr. 501/7, zitting 1963-1964, 11 december 1963, blz. 3) : "Ingevolge de nieuwe wet worden de straffen verzwaard wanneer de overtredingen een werkelijk gevaar opleveren voor de gezondheid van de verbruiker" doelt op de zwaardere straffen bepaald in artikel 10 van de Wet van 20 juni 1964, waarbij overtredingen beteugeld worden die een werkelijk gevaar opleveren voor de verbruiker. Dit blijkt eveneens uit de reeds aangehaalde bespreking van het wetsontwerp door de senator A. Verspeeten voor de Senaat, waar hij zijn hoger vermelde verklaring onmiddellijk aanvulde met het volgende : "Ingevolge de nieuwe wet worden de straffen verzwaard wanneer de overtredingen een werkelijk gevaar opleveren voor de verbruikers (...)"

Het Hof is van oordeel dat de straf die door de eerste rechter werd uitgesproken ontoereikend is, en in de mate zoals hierna nader bepaald moet worden verzwaard.

Op die gronden, (...)

Ontvangt de hoger beroepen, erover uitspraak doende, bevestigt het aangevochten vonnis met deze enkele

wijziging: veroordeelt met eenparige stemmen de beklaagde tot een geldboete van 200 frank, (...) of een vervangende gevangenisstraf van twee maanden, en in de kosten van de aanleg gevallen aan de zijde van het openbaar ministerie.

NOOT—1. Het hier besproken arrest behandelt een probleem dat tien jaar geleden reeds ter beoordeling aan het Hof van Beroep te Luik werd voorgelegd. Bij vonnis van 13 oktober 1965 had de Correctionele Rechtbank te Luik beslist: "Art. 17 van de Wet van 20 juni 1964 betreffende het toezicht op voedingswaren of -stoffen en andere produkten heft de Wet van 4 augustus 1890 betreffende de vervalsing van levensmiddelen op; tot hun opheffing zullen de reglementaire bepalingen genomen ter uitvoering van de Wet van 4 augustus 1890 behouden blijven. In art. 10 van het Regentsbesluit van 15 mei 1945 wordt bepaald dat de overtredingen op het besluit bestraft zullen worden met de straffen gesteld bij de Wet van 4 augustus 1890. Daar deze wet was opgeheven bij Wet van 20 juni 1964 zijn de overtredingen van het Regentsbesluit van 15 mei 1945 niet meer strafbaar, te meer daar de Wet van 20 juni 1964 er uitdrukkelijk geen andere strafbepalingen voor in de plaats stelde."

Het Hof van Beroep te Luik hervormde dit vonnis bij arrest van 25 oktober 1966, *J.T.*, 1967, 297, op grond van de volgende motieven: "Lorsqu'une loi abrogeant une loi antérieure sur le même objet, ne renonce pas aux buts de la loi abrogée, mais tend à élargir le champ d'application de celle-ci et à l'améliorer, les infractions aux arrêtés royaux d'application de la première loi restent punissables sur base de la loi nouvelle." Het hof trok hieruit het besluit dat de overtredingen van het Regentsbesluit van 15 mei 1945 bestraft dienen te worden met de straffen gesteld bij de Wet van 20 juni 1964. Het verwees ter zake uitdrukkelijk naar Cass., 24 januari 1966, *R.D.P.*, 1965-66, 584.

In zijn aan het hier besproken probleem gewijde studie stemt R. SWENEN met deze beslissing in ("Le problème posé, en droit pénal, par l'application d'un arrêté pris en exécution d'une loi ultérieurement abrogée — La loi du 20 juin 1964 sur le contrôle des denrées ou substances alimentaires et autres produits", *J.T.*, 1967, 293-294). Hij steunt niet alleen op het door het Luikse hof geciteerde cassatiearrest, maar ook op die van 16 oktober 1933 (*Pas.*, 1934, I, 31), 20 juli 1962 (*Pas.*, 1962, I, 1241) en 24 januari 1966 (*R.D.P.*, 1965-66, 585). Zie ook W.J. GANSHOF VAN DER MEERSCH, "Beschouwingen over de herziening van de Grondwet", *R.W.*, 1972-73, 449-450.

In het tweede deel van zijn artikel onderzocht SWENEN wat de bedoeling van de wetgever van 1964 geweest kon zijn. Zijn conclusies stemmen volledig overeen met die welke vervat liggen in het hier besproken arrest van het Hof van Beroep te Gent. (Zie ook C.I. VANHOUDT en W. CALEWAERT, *Belgisch Strafrecht*, nr. 329.)

2. Het door het Hof van Beroep te Gent behandelde geval vestigt andermaal de aandacht op het schrijnend probleem van de complexiteit van onze wetgeving. Het wordt niet alleen voor de gewone sterveling, maar ook voor de specialist moeilijker en moeilijker zijn weg terug te vinden in de doolhof van wetten die opgeheven zijn maar via uitvoeringsbesluiten toch nog ergens blijven voortleven. Het Regentsbesluit van 15 mei 1945 is daarvan een mooi voorbeeld. Het werd genomen krachtens de Wet van 24 augustus 1890, opgeheven bij wet van 20 juni 1964. Sindsdien werd dit besluit nog gewijzigd bij Koninklijke Besluiten van 30 december 1960, van 15 september 1967 en 28 september 1971. Het is moeilijk te begrijpen dat men van deze drie wijzigingen geen gebruik heeft kunnen maken om een volledig nieuw koninklijk besluit klaar te stomen dat elke twijfel o.m. wat de bestraffing betreft zou wegnemen.

De dingen worden nog ingewikkelder gemaakt ingevolge het Koninklijk Besluit van 19 augustus 1976 betreffende vruchtesappen, vruchtennectars, groentesappen en bepaalde soortgelijke waren (*Staatsblad*, 2 oktober 1976). Inderdaad, in art. 9 van het K.B. van 19 augustus 1976 wordt gezegd dat art. 1, 1°, van het Regentsbesluit van 15 mei 1945 op 19 november 1977 wordt opgeheven (wij vermoeden dat men

hier art. 1, I, 1°, bedoeld heeft), terwijl bij wijze van overgang de in art. 1, 4° tot 7° (uit de Franse tekst blijkt dat hier bedoeld wordt het K.B. van 19 augustus), bedoelde waren die voldoen aan de bepalingen van het voornoemde Besluit van 15 mei 1945 tot op 19 november 1978 mogen worden verkocht, te koop gesteld, voor de verkoop of de levering voorhanden gehouden of vervoerd, en onder al dan niet bezwarende titel overgedragen worden.

Het Regentsbesluit van 15 mei 1945 blijft dus verder "leven" voor de produkten vermeld in art. 1, I, 1°, tot 19 november 1977, voor de produkten opgesomd in art. 1, 4° tot 7°, van het K.B. van 19 augustus 1976, op het vlak van de commercialisatie, tot 19 november 1978. Voor de produkten opgesomd in artikel 1, I, 2° tot 9°, van het Regentsbesluit van 15 mei 1945 blijft het regentsbesluit onverminderd van toepassing. Alleen de aanvullingen waarover sprake in het K.B. van 28 september 1971 vallen weg.

Aan het K.B. van 19 augustus 1976 is evenwel nog een ander aspect verbonden. De overtredingen op de artikelen 2 tot 5 worden gestraft met de straffen gesteld in de Wet van 20 juni 1974.

De overtredingen van de bepalingen van artikel 6 worden gestraft met de straffen gesteld in de Wet van 14 juli 1971 betreffende de handelspraktijken. Bedoeld worden hier de straffen bepaald bij artikel 60, onder 1, van voornoemde wet bij overtreding van de bepalingen van de artikelen 6 tot 10 (W.H.P.) betreffende de aanduiding van de hoeveelheden alsmede van de besluiten getroffen ter uitvoering van artikel 11 van dezelfde wet. Waar het evenwel volledig verward wordt is wel dat hetzelfde artikel 60, onder 1, W.H.P. bepaalt dat zo een overtreding van de bepalingen van de besluiten tot uitvoering van artikel 11, 4°, betreffende de normen tot conditionering van de produkten tevens een overtreding is van de Wet van 20 juni 1964 alleen de straffen bepaald door deze laatste wet van toepassing zijn.

Hoefte het gezegd dat zelfs de rechtspractici er hun haar bij verliezen en dat dit voorbeeld een nieuw bewijs is van de vaststelling dat het onweerlegbaar vermoeden van kennis van de wet, zelfs beperkt tot de strafwet, een grote fictie is?

Prof. P. De Vroede,
V.U.B.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

8e KAMER — 21 APRIL 1976

Voorzitter: de h. Noelmans

Raadsheren: de hh. Bijl (rapporteur) en Craeybeckx

Openbaar ministerie: de h. Six

Advocaat: mr. Smets

Stedebouw en ruimtelijke ordening—Ontbossen—Vellen van een dreef.

Het vellen van een dreef bestaande uit 110 bomen is niet te beschouwen als "ontbossen" in de zin van art. 44 van de Wet op de ruimtelijke ordening en de stedebouw.

O.M. t/ C. e.a.

Overwegende dat beklaagden niet betwisten dat ingevolge een overeenkomst, een partij bomen bestaande uit 47 beuken en 63 eiken, een dreef vormend en eigendom van beklaagden sub 1 en 2, geveld werden door beklaagde sub 3; dat deze twee rijen bomen oorspronkelijk twee weiden omzoomden gescheiden door een landweg die onlangs in het weidegebied geïntegreerd werd omdat

de twee weiden nu tot dezelfde eigenaar behoren, reden om dewelke de bomen nu in het midden van de weide geveld werden ;

Overwegende dat deze bomen niet behoren tot een groene ruimte van een bij koninklijk besluit goedgekeurd plan van aanleg evenmin als tot een goed waarvoor een voorgeschreven verkavelingsvergunning werd afgegeven, zoals bepaald bij artikel 44/1-3 van de Wet van 29 maart 1962, gewijzigd bij de Wet van 5 februari 1971 ; dat in de gemeente Meerle evenmin enige desbetreffende bouwverordening door de gemeenteraad werd uitgevaardigd, zoals bedoeld door artikel 60 van de voormelde wet ;

Overwegende derhalve dat de beslechting van de onderhavige betwisting dan ook herleid is tot de kwestie of het vellen van een dreef bestaande uit 110 bomen te beschouwen is als een "ontbossen" bij de zin van artikel 44/1-2 van voormelde wet ;

Overwegende dat de eerste rechter het begrip "bos" plaatst tegenover het begrip "alleenstaande hoogstammige bomen" in die zin dat als "bos" beschouwd dient te worden elke verzameling van bomen, die een bio-ecologisch geheel uitmaakt, zonder dat het aantal en de wijze en densiteit van inplanting van bepalend belang zijn ; dat de eerste rechter de dreef in casu, die het resultaat is van een doelbewuste aanleg, als een "bos" in de voormelde zin beschouwt ;

Overwegende dat, ongeacht de vaststelling dat het geenszins bewezen is dat de kwestieuze dreef zonder meer gegevens daaromtrent een bio-ecologisch geheel uitmaakt, in aanmerking genomen de afwezigheid van de vereiste complexe interacties en associaties tussen de verschillende componenten ervan (F. Ramade, *Éléments d'écologie appliquée*, Ediscience, Parijs, 1974, blz. 17) het vooralsnog voldoende is na te gaan of het begrip "bos" volgens de eerste rechter geen afwijkende uitbreiding is van het door de wetgever gehanteerde begrip en bijgevolg alleszins en bovendien in strijd is met het principe van de beperkende interpretatie inzake strafrecht ;

Overwegende dat hoewel noch in de wet noch in de parlementaire bescheiden een definitie wordt gegeven van het begrip "bos", uit het geheel van de gegevens toch blijkt dat de wetgever op geen enkel ogenblik het criterium "bio-ecologisch geheel" aanwendde doch blijkbaar enkel rekening hield met het algemeen gangbaar begrip "bos" hetwelk, hoe relatief dit begrip ook moge zijn in functie van de bebossingsdichtheid het best omschreven wordt als "een terrein bedekt met een plantenklee waarin bomen ongeacht hun afmetingen overheersen, en in staat zijn om hout en andere zogenoemde bosprodukten voort te brengen, of invloed uit te oefenen op klimaat en waterhuishouding" ; dat een dergelijke definitie, die een zekere uitgestrektheid van het terrein omvat, geenszins de dreef in kwestie kan omvatten (Veenmans, *Agrarische Winkler Prins*) ;

Overwegende dat het te dien einde volstaat op grond van de parlementaire bescheiden vast te stellen dat volgens de rapporteur de economie van de kwestieuze wetsbepaling is "het verhinderen van de vernietiging van het bosgebied (domaine forestier)" (Senaat, 12 mei 1960, nr. 57, blz. 1313) ; dat naar aanleiding van de discussie over de al dan niet toelaatbaarheid van kappingen en ontginningen, het begrip "ontbossen" om-

schreven werd volgens de alsdan geraadpleegde woordenboeken *Littre* en *Winkler Prins* die verwijzen naar de louter algemene gangbare definitie van het begrip "bos" ; dat uit het door de beklaagden neergelegd stuk, namelijk een schrijven uitgaande van de bevoegde administratie, dezelfde stelling blijkt tegenover het begrip "bos" terwijl rijbomen als verschillende alleenstaande bomen werden beschouwd ;

Overwegende dat het Bestuur van Stedebouw en Ruimtelijke Ordening niettemin in huidig geval het vellen van de dreef als een "ontbossen" blijft beschouwen ; dat onrechtstreeks de motivering hiervan teruggevonden wordt in het *Bulletin van Vragen en Antwoorden* (nr. 12/1974, blz. 389, vraag nr. 10 van 3 oktober 1974) waar in dit verband verwezen wordt naar een uitdrukkelijke verklaring afgelegd in het Parlement door de toenmalige minister van Openbare Werken ; dat deze verklaring echter integendeel uitdrukkelijk verwijst naar het regiem in verband met "alleenstaande hoogstammige bomen" en bijgevolg impliciet de bevestiging inhoudt van de voormelde algemeen gangbare definities van "bos" en "ontbossen" ;

Overwegende dat het vellen van de kwestieuze dreef dan ook niet te beschouwen is als een "ontbossen" in de zin van artikel 44 van de wet zodat de telastleggingen niet bewezen zijn gebleven en de vordering tot herstel van het Bestuur van Stedebouw en Ruimtelijke Ordening ongegrond is ;

NOOT—*Ontbossing in de zin van de Wet op de ruimtelijke ordening en de stedebouw.*

"Ontbossen" in de zin van art. 44, § 1, 2°, van de Wet van 29 maart 1962 houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en van de stedebouw, is het vellen van bomen in een bos, waardoor dit bos geheel of gedeeltelijk verdwijnt en een andere bestemming krijgt. Ontbossen — m.a.w. "kaalkap" — vereist een vergunning (Cass., 11 mei 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 900, *Rev. notar. belge*, 1972, 472 ; Hof Luik, 11 maart 1971, *J.T.*, 1971, 86).

Aan de wettelijke verplichting van een vergunningsaanvraag is daarentegen niet onderworpen het vellen van kaprijpe bomen, die nadien vervangen worden door nieuwe aanplantingen, met het oog op de normale exploitatie en het onderhoud van een bos. Het Bestuur van de Stedebouw vraagt soms toch een kapplan ; de betrokken particulier is evenwel niet verplicht dit voor te leggen.

Wat is een bos ? Nopens de inhoud van dit begrip zijn slechts schaarse aanduidingen te vinden in de rechtspraak.

In een reeds ouder arrest beslist de Raad van State : "De Koning kan een gebied waar een tiental waardevolle houtsoorten staan... aanmerken als bebost gebied" (20 december 1974, nr. 16.788, Mestrez).

Het K.B. van 28 december 1972 betreffende de inrichting en de toepassing van de ontwerp-gewestplannen en gewestplannen omschrijft in art. 12 de bosgebieden als "bebost of te bebossen gebieden, bestemd voor het bosbedrijf".

Is een dreef te beschouwen als een "bos" voor de toepassing van art. 44, § 1, 2°, ("ontbossen") van de Wet op de ruimtelijke ordening ?

In het antwoord van de toenmalige minister van Openbare Werken op een parlementaire vraag van senator Van Ooteghem, van 3 oktober 1974, wordt gesteld : "Het bestuur van stedebouw beschouwt een dubbele rij van bomen, bijv. in een dreef, als een bos en eist een vergunning voor het omvellen van bomen die deel uitmaken van de dreef" (*Vr. en Antw., Senaat*, 1974-75, 145). De houding van de administratie wordt gerechtvaardigd "op grond van een uitdrukkelijke verklaring afgelegd in het Parlement bij de voorbereidende besprekingen van de Wet van 29 maart 1962 door de toenmalige minister van Openbare Werken, de heer O. Vanaudenhove".

Dit standpunt van het bestuur van de stedebouw is kenne-

lijk foutief.

In de eerste plaats weegt een verklaring, afgelegd tijdens de parlementaire voorbereiding, geenszins op tegen de duidelijke tekst van de wet.

Bij de interpretatie van een wet primeert wat de wetgever werkelijk heeft gedaan boven wat hij zegt of denkt te hebben gedaan (Vgl. Raad van State, 2 juli 1970, nr. 14.218, Beck en cons.).

"De termen welke de wetgever heeft gebruikt zonder daaraan een omschrijving te geven, behoren te worden opgevat in hun normale en gebruikelijke betekenis" (Raad van State, 16 november 1956, nr. 5368, Goossens; in dit arrest wordt beslist dat het wegnemen van een op een privé eigendom staande boom derhalve niet kan worden beschouwd als "ontbossen").

Er is echter meer. Minister Vanaudenhove heeft geenszins de verklaring afgelegd, die hem wordt toegeschreven. Op 15 februari 1961 verklaarde hij in de Kamer van Volksvertegenwoordigers als verduidelijking bij het begrip ontbossen (art. 44, § 1, 2°): "Le terme 'déboiser' ne doit viser uniquement que la coupe rase préalable et la destruction définitive de l'état boisé, pour donner à la parcelle une affectation autre que cet état (*Parl. Hand.*, 15 februari 1961, p. 7). En hij vervolgde, sprekend over het vellen van alleenstaande hoogstammige bomen binnen de groene ruimten van een bij koninklijk besluit goedgekeurd plan van aanleg of binnen een goed waarvoor een verkavelingsvergunning is afgeleverd, m.a.w. betreffende de toepassing van art. 44, § 1, 3°, en dus niet van 44, § 1, 2° (ontbossen): "L'honorable M. le Hodey demande aussi ce qu'il faut entendre par l'abattage d'arbres faisant partie, par exemple, d'une ligne de peupliers séparant des prairies.

"Il est certain que dans la mesure où cet abattage est suivi de replantation, il n'y a là aucun problème pour l'Administration de l'aménagement du territoire. Mais, comme cette certitude n'existe pas au départ, je crois que, sous peine de voir disparaître complètement ces lignes d'arbres et tenant compte du fait que le texte de l'article 44 prévoit même un permis préalable pour l'abattage d'arbres isolés, à haute tige, plantés dans les espaces verts prévus par un plan d'aménagement, il faudra solliciter un permis pour de telles opérations." (*ibidem*).

Minister Vanaudenhove heeft dus geenszins verklaard dat het vellen van een rij bomen als "ontbossen" moet worden beschouwd; en zelfs indien hij dit had gedaan — quod non — dan nog zou dit geenszins doorslaggevend zijn.

Het hier besproken arrest stelt dan ook zeer terecht dat het vellen van een dreef niet kan worden beschouwd als "ontbossen" in de zin van artikel 44, § 1, 2°.

Dit betekent vanzelfsprekend niet dat dreven, en rijen bomen in het algemeen, zonder bescherming zijn.

Een eerste mogelijkheid biedt art. 44, § 1, 3°: bescherming door een plan van aanleg of een verkavelingsvergunning.

Vervolgens laat art. 44, § 2, toe dat de gemeente een gemeentelijke bouwverordening aanneemt waarbij het vellen van bomen, hoe weinig talrijk en waar ook, aan de vergunningsplicht wordt onderworpen. In dit opzicht dwaalt de politierechter van Halle, wanneer hij in een vonnis van 16 juli 1976, het federatiereglement van 27 januari 1975 van de federatie Halle, waarbij het vellen van hoogstammige bomen zonder vergunning verboden wordt, buiten toepassing verklaart wegens strijdigheid met de wet (*J.T.*, 1976, 711); art. 4, § 2, 4°, van de Wet van 26 juli 1971 houdende organisatie van de agglomeraties en federaties van gemeenten had immers de bevoegdheid tot het uitvaardigen van bouwverordeningen overgedragen aan de inmiddels afgestorven federaties van gemeenten, die bovendien een algemene bevoegdheid hadden t.a.v. de beveiliging en de bescherming van het leefmilieu (art. 4, § 2, 9°).

Daarenboven kan een dreef in voorkomend geval als landschap worden beschouwd, bij toepassing van de (op dit punt ongewijzigd gebleven) Wat van 7 augustus 1931 op de monumenten en landschappen.

Er bestaan dus wel degelijk mogelijkheden van bescherming. Wanneer echter de overheid in gebreke is gebleven, kan de eigenaar van een dreef, die deze laat vellen, niet worden bestraft. Het hof van beroep heeft dit ter zake, wellicht zonder enthousiasme, maar met een correcte toepassing

van de wet, vastgesteld, en de beklagden dan ook vrijgesproken.

L.P. Suetens

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

1e KAMER — 20 DECEMBER 1976

Voorzitter: de h. Alsteens

Raadsheren: de hh. Hernould en De Vocht

Advocaten: mrs. Mattheessens, Van der Straten en Marck

Hinder—Bouw van premetro—Huurder van belendend pand—Handelsonderneming—Geen overlast—Vermindering van toeloop van voorbijgangers—Geen burgerlijk recht.

Een vordering wegens hinder kan door de huurder van een pand waarin hij handel drijft, niet alleen worden ingesteld tegen de intercommunale maatschappij die een premetro laat bouwen, maar ook tegen de stad op wier grond het werk uitgevoerd wordt.

Voor zover de huurder vergoeding vordert omdat de toegang tot zijn bedrijf versperd wordt, blijkt ten deze dat zijn eis feitelijke grondslag mist.

Voor zover zijn eis steunt op de vermindering van de toeloop van voorbijgangers, maakt hij aanspraak op een vermeend recht. Het recht om op de meest volgestrekte wijze van een zaak het genot te hebben sluit immers geen burgerlijk recht in op het behoud van indirecte en bijkomstige positieve voordelen die door het aanpalend erf geboden worden, ook al is dit een openbare weg.

Timmermans-Schauwvlieghe t/ Stad Antwerpen en Miva

Gezien de stukken van het geding, o.m. het eensluidend afschrift van het vonnis van de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen van 18 mei 1972 (...)

Overwegende dat de ontvankelijkheid van het hoger beroep niet betwist wordt;

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering van appellanten — aanvoerende dat geïntimeerden, die eigenaar of concessionaris zijn van de bestratingen gelegen Teniersplaats en omstreken, aldaar aanzienlijke werken uitvoeren waarbij de toegang tot de handelsovername, die appellanten uitoefenen in de door hen gehuurde panden Teniersplaats 1 en 1a, zoniet versperd, dan toch in zulke mate wordt verhinderd dat hun handelsexploitatie totaal of nagenoeg totaal vernietigd is — ertoe strekt geïntimeerden te horen veroordelen tot betaling van een vergoeding;

Overwegende dat deze vordering, behoudens de voorbehouden doch niet weerhouden rechtsgrond van artikel 1382 B.W., gebaseerd is op de bepalingen van artikel 544 B.W.;

Overwegende dat de eerste rechter terecht oordeelde dat appellanten als houders van een handelshuurceel en derhalve als rechthebbenden op het genot van het onroerend goed, hun door de eigenaar verleend, gerechtigd zijn zich te beroepen op de bepalingen van

artikel 544 B.W.; dat nochtans, in strijd met zijn oordeel, de vordering op deze rechtsgrond ook toelaatbaar is tegen eerste geïntimeerde, eigenares van de openbare weg waarin de aangeklaagde werken uitgevoerd werden; (Cass., 31 oktober 1975, R.W., 1975-76, 1571);

Overwegende dat de deskundige verslagen met foto's, opgesteld ter gelegenheid van een huurgeschil tussen appellanten en de eigenaar, maar waarvan het gebruik en de gegevens niet betwist worden, aantonen, enerzijds dat de toegang naar, en het uitzicht op de Teniersplaats behouden, en het benaderen van de door appellanten betrokken panden met uitstalramen verzekerd bleef door een, deels met plankenvloeren belegd voetpad langs de totale lengte van de Teniersplaats op een ca. 1,5 meter, later verdubbelde, breedte, anderzijds dat het bereiken van de oostelijke toegang tot dit voetpad voor de voetgangers, komende uit die richting, een omweg vergde rond het kruispunt der leien en over de rijbaan langs een onaantrekkelijke bouwwerf;

Overwegende dat aldus, bovendien niet beweerde dat de waterafloop versperd werd, niet bewezen is dat de essentiële rechten van geïntimeerden op uitzicht, toegang en waterafloop, geschonden werden, doch wel dat de werken, op de openbare weg uitgevoerd, van aard waren om de toeloop van de voorbijgangers te kunnen verminderen;

Overwegende derhalve dat, voor zover appellanten vergoeding vorderen wegens de versperring van de toegang tot hun handelsonderneming, hun eis feitelijke grond mist;

Overwegende dat, voor zover hun vordering in feite steunt op de afname van de toeloop van de voorbijgangers, zij aanspraak maken op een vermeend recht; dat het recht om op de meest volstreekte wijze van een zaak het genot te hebben immers geen burgerlijk recht insluit op het behoud van onrechtstreekse en bijkomstige positieve voordelen, geboden door het aanpalend erf, ook al is dit laatste een openbare weg (Cass., 4 juni 1959, *Pas.*, I, 1007; Flamme, *Traité des marchés publics*, II, nr. 773 e.v.; Genot, *Voirie publique par terre*, 473 en 476);

Om die redenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak,

Ontvangt het hoger beroep, verklaart het ongegrond, Bevestigt het bestreden vonnis, Veroordeelt appellanten tot de kosten van het geding in beide instanties.

NOOT—Zie het bestreden vonnis van Rb. Antwerpen, 18 mei 1972, R.W., 1972-73, 76.

BESLAGRECHTER TE GENT

5 JANUARI 1976

Rechter: de h. Top

Advocaat: mr. Moens

Wisselbrief en orderbriefje—Uitvoerend beslag onder derden—Door schuldeiser van trekker op onderliggende schuldvordering.

Dat een schuldenaar wisselbrieven geaccepteerd heeft, belet niet dat een schuldeiser van de trekker beslag onder derden op de onderliggende schuldvordering legt, maar de acceptant kan slechts verplicht worden de sedert het beslag vervallen wissels aan de beslagleggende schuldenaar te betalen mits deze hem die wissels ter hand stelt. Daartoe behoort de schuldeiser de wissels, voor zover ze nog niet geëndosseerd zijn, vooraf bij de trekker in beslag te nemen en de afgifte ervan te doen bevelen.

N.V. A. t/ P.

Gelet op de vordering strekkende tot:

1) vanwaardeverklaring van het uitvoerend beslag, gelegd bij exploit van 11 april 1975 in handen van verweerder ten laste van de P.V.B.A. Van de K., met zetel te Antwerpen;

2) veroordeling van verweerder tot betaling van het bedrag van het beslag, zijnde 82.541 fr. met de interesten en kosten, zoals bepaald in het vonnis van 13 januari 1975 van de Rechtbank van Koophandel te Gent uitgesproken ten laste van voornoemde beslagene, onverminderd de kosten van de onderhavige rechtspleging;

Overwegende dat verweerder volgens zijn verklaring van 24 april 1975 schuldenaar is van voornoemde beslagene wegens overname van het restaurant-café "De Paardekop" te Sint Denijs-Westrem, ingevolge overeenkomst van 15 februari 1975, en ter uitvoering hiervan 92 wisselbrieven van elk 9.216 fr. heeft geaccepteerd, vervallende de eerste van elke maand vanaf 1 maart 1975

Overwegende dat het bestaan van deze wisselbrieven weliswaar niet belet dat op de onderliggende schuldvordering beslag wordt gelegd, doch met dien verstande dat verweerder als acceptant-derde beslagene slechts verplicht kan worden de sedert het beslag tot heden vervallen termijnen, zijnde 9 x 9.216 fr. of 82.944 fr., af te geven aan eiseres mits deze laatste hem de wisselbrieven met vervaldag van 1 mei 1975 t.e.m. 1 januari 1976 ter hand stelt (cf. J. Ronse, *Wisselbrief en orderbriefje*, A.P.R., pp. 678-679, nrs. 2228 e.v.);

Dat eiseres derhalve vooraf behoort deze wisselbrieven, voor zover ze nog niet uitgegeven of geëndosseerd zijn, gebeurlijk bij haar schuldenaar en trekker, voornoemde P.V.B.A., in beslag te nemen en de afgifte ervan te doen bevelen;

Overwegende dat de vordering ook om procedurale redenen voorbarig is; dat immers de aanzegging van het derden-beslag nietig is, daar uit de bewoordingen van het exploit van 11 april 1975 afgeleid moet worden dat het betekend werd te Antwerpen alwaar de optredende gerechtsdeurwaarder, J.P. H. met kantoor te Gent, geen enkele bevoegdheid heeft; dat een dergelijke onregelmatigheid ambtshalve opgeworpen dient te worden (art. 862 Ger.W.);

Dat bij ontstentenis van regelmatige aanzegging, de termijn van art. 1543 Ger.W. niet kan beginnen lopen, zodat nog geen afgifte van het bedrag van het beslag gevorderd kan worden;

Op die gronden,

Verklaren de vordering hic et nunc niet ontvankelijk.

NOOT—Behoudens zeldzame uitzonderingen heeft het aangaan van een wisselschuld geen schuldvernieuwend effect en blijft de onderliggende schuld met het oog op uwer vol-
doening de wisselschuld is aangegaan, bestaan. (A.P.R., Tw. Wisselbrief, door J. Ronse, nrs. 2210 e.v.).

Zulk geven en nemen van een wisselbrief heeft echter tus-
sen de partijen de onbeschikbaarheid van de tussen hen be-
staande onderliggende schuldvordering ten gevolge. Heeft
de wisselbrief een latere vervaldag, dan kan geen eerdere
nakoming van de onderliggende schuld gevorderd worden
(A.P.R., a.w., nr. 2224). Na die vervaldag kan de schuld-
eiser slechts nakoming van de onderliggende schuldvordering
verlangen tegen uitlevering van de wisselbrief (A.P.R., a.w.,
nr. 2232).

Een en ander is van groot praktisch belang voor het be-
slag onder derden op de onderliggende schuldvordering. De
derde beslagene kan niet verplicht worden het door hem
verschuldigde bedrag af te geven overeenkomstig art. 1543
Ger.W. indien hij niet door zijn betaling in handen van de
beslaglegger tegelijkertijd van zijn wisselverbintenis bevrijd
wordt. Daartoe moet hem de wisselbrief uitgeleverd worden
overeenkomstig art. 39, eerset lid, Wisselwet (A.P.R., a.w.,
nr. 2228).

In het hierboven afgedrukte vonnis zijn deze regels cor-
rect toegepast.

J. Ronse

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

14e KAMER — 5 MEI 1976

Voorzitter : de h. Van Malderen

Rechters : de h. Verbaet en mevr. Deldycke

Openbaar ministerie : de h. Huenens

Advocaten : mrs. Dewael loco Croes en De Pelsmaecker

**Echtscheiding—Op grond van bepaalde feiten—Twee
partijen vreemdelingen—Gronden—Belgische wet van
toepassing—Gevolgen—Nationale wet van toepassing—
Uitkering tot levensonderhoud na echtscheiding.**

*De toelaatbaarheid (lees : gronden) van de echtschei-
ding tussen twee vreemdelingen wordt bepaald volgens
de Belgische wet (W. 27 juni 1960, artt. 1 en 3).*

*De gevolgen van de echtscheiding, in België toegestaan
tussen twee Nederlanders, worden door het Nederlands
recht beheerst. Aldus wordt de toekenning van een uit-
kering tot levensonderhoud aan een van de partijen
bepaald door art. 157 van het Nederlands Burgerlijk
Wetboek.*

L.E. t/ C.G.

Overwegende dat beide partijen van Nederlandse na-
tionaliteit zijn en hun nationale wetgeving zich tegen de
gevraagde echtscheiding niet verzet (art. 1 Wet van 27
juni 1960) zoals dit blijkt uit het door het Ministerie
van Buitenlandse Zaken op 2 februari 1976 medegedeeld
uittreksel van de Nederlandse wetgeving en van de
Wet van 6 mei 1971, zodat de toelaatbaarheid be-
heerst wordt door de Belgische wetgeving ;

I. Hoofdeis

Overwegende dat uit een strafrechtelijk onderzoek
afgesloten door een in kracht van gewijsde gegaan en in
regelmatige vorm voorgelegd vonnis uitgesproken op

21 januari 1973 door de 24e correctionele kamer van
de Rechtbank van Eerste Aanleg van Brussel voortvloeit
dat verweerder veroordeeld werd wegens overspel ;

Overwegende dat er gronden tot echtscheiding bestaan
ten nadele van verweerder ;

Overwegende dat dit feit de duurzame ontwrichting
betekent zoals bepaald door art. 151 van de Nederland-
se echtscheidingswet ; dat dit overspel in casu beledigend
is ;

Overwegende dat de aangehaalde rechtspraak niet ter
zake dienend is, daar de uitdrukkelijke gevallen in die
rechtspraak vervat in onderhavig geval niet aanwezig
zijn ;

II. Tegeneis

Overwegende dat uit een strafrechtelijk onderzoek af-
gesloten door een in kracht van gewijsde gegaan en in
regelmatige vorm voorgelegd bevelschrift uitgesproken
op 13 april 1975 door de raadkamer van de Rechtbank
van Eerste Aanleg van Brussel waarbij de strafvordering
vervallen verklaard wordt wegens klachtintrekking,
voortvloeit dat verweerder met de genaamde van de
L.d.J., betrekkingen onderhouden heeft, die zwaar be-
ledigend zijn voor eiser ;

Overwegende dat er gronden tot echtscheiding be-
staan ten nadele van verweerder op tegeneis die hun-
nerzijds overeenkomstig art. 151 van de Nederlandse
echtscheidingswet de duurzame ontwrichting van het
huwelijk betekenen ;

Onderhoudsgeld

Overwegende dat zo partijen ter zake van de toelaat-
baarheid van de echtscheiding onder toepassing vallen
van de Belgische Wet van 27 juni 1960, de gevolgen van
de echtscheiding tussen Nederlanders bepaald worden
door de Nederlandse Wet van 6 mei 1971 ; dat voor
wat deze eis betreft art. 157 van deze wet bepaalt dat
de rechter bij het echtscheidingsvonnis... aan de echt-
genoot die niet voldoende inkomsten tot zijn levenson-
derhoud heeft noch deze in redelijkheid kan verwerven,
op diens vordering... ten laste van de andere echtge-
noot een uitkering tot levensonderhoud kan toekennen,
dat hij bij vaststelling van de uitkering rekening kan
houden met de behoefte aan een voorziening in het le-
vensonderhoud... bedrag dat overigens in de tijd vat-
baar is voor wijziging ;

Overwegende dat eiseres inroept : 1) dat zij tijdens
het huwelijksleven nooit buitenshuis gewerkt heeft ;
2) dat zij uit geldnood een part-time betrekking heeft
aanvaard waarvoor zij 9.000 fr. bruto ontving ; 3) dat
op grond hiervan het vonnis van 9 november 1973
van Vrederechter van het kanton Sint-Pieters-Woluwe
de uitkering op 5.000 fr. per maand bepaalde ; 4) dat
zij haar betrekking om gezondheidsredenen heeft moe-
ten prijs geven en daarom aanspraak maakt op 12.500 fr.
per maand ;

Overwegende dat verweerder deze aanspraak niet
tegensprekt behalve dat hij meent dat de 5.000 fr. toe-
gekend door de vrederechter volstaat ;

Overwegende dat de eis in volgende mate dient inge-
willigd ;

Om die redenen,

De Rechtbank (...)

Verklaart de vorderingen ontvankelijk en gegrond ; Staat de echtscheiding toe ten nadele van beide partijen, tussen (...)

Veroordeelt verweerder op hoofdeis om als uitkering tot levensonderhoud, maandelijks van tevoren te betalen aan eiseres op hoofdeis de som van 10.000 fr. aan het indexcijfer verbonden vanaf de ontbinding van het huwelijk op grond van art. 157 van de Nederlandse echtscheidingswet ;

Veroordeelt ieder der partijen tot de helft van de kosten.

NOOT—I.P.R. : *toelaatbaarheid, gronden en gevolgen van de echtscheiding*

De Wet van 27 juni 1960 (*Stbl.*, 9 juli 1960) betreft de toelaatbaarheid en de gronden van de echtscheiding, wanneer tenminste één van de echtgenoten een vreemdeling is. De wet is gedeeltelijk enkel op echtscheiding op grond van bepaalde feiten (artt. 1 en 3), gedeeltelijk op alle vormen van echtscheiding (art. 2) toepasselijk.

Wij bespreken slechts, naar aanleiding van het hierboven gepubliceerd vonnis, de oplossingen van de wet in geval van (a) echtscheiding op grond van bepaalde feiten (b) tussen twee vreemdelingen.

1. Gronden tot echtscheiding

De gronden tot echtscheiding tussen twee vreemdelingen worden krachtens de Wet van 27 juni 1960 (art. 3) bepaald volgens de Belgische wet. Was het derhalve nodig dat de rechtbank naging of het huwelijk van partijen duurzaam was ontwicht (enige grond tot echtscheiding volgens de Nederlandse Wet van 6 mei 1971)? Was het niet voldoende na te gaan krachtens de Belgische wet of (beledigend) overspel of grove beledigingen bewezen waren? O.i. wel.

2. Toelaatbaarheid

Weliswaar dient de Belgische rechter na te gaan of de echtscheiding tussen twee vreemdelingen niet door hun nationale wet (of wetten: ingeval partijen van verschillende vreemde nationaliteit zijn worden beide wetten cumulatief toegepast) uitgesloten wordt (art. 1, *in fine*). De te stellen vraag is of de vreemde wet in kwestie de mogelijkheid tot echtscheiding, ontbinding van een huwelijk tijdens het leven van beide partners, überhaupt kent. Kent de nationale wet helemaal geen echtscheiding (of kent één van de nationale wetten geen echtscheiding), dan kan de Belgische rechter geen echtscheiding toestaan. Kent de nationale wet (resp. kennen beide nationale wetten) echtscheiding, dan wordt ze door de Belgische rechter krachtens de gronden van het Belgisch recht toegestaan. Ingeval de partijen bv. Nederlanders zijn, mag het onderzoek van het Nederlands recht door de Belgische rechter beperkt worden tot de vraag of het Nederlands recht echtscheiding kent, maar hij moet niet nagaan of een grond tot echtscheiding volgens het Nederlands recht bewezen is: art. 1 van de Wet van 27 juni 1960 heeft alleen betrekking op het principe van de ontbindbaarheid van het huwelijk; met de "gronden" van art. 3 worden alle niet-processuele vereisten voor echtscheiding bedoeld (Cass., 8 oktober 1964, *Pas.*, 1965, I, 125; R.C.J.B., 1965, 393, noot van VAN HECKE, op blz. 398-399, nr. 3; RIGAUX, *Droit international privé*, nr. 290). Art. 1 van voornoemde wet is m.a.w. zeer ongelukkig opgesteld; de bedoeling van de wetgever ware, zoals Van Hecke het schrijft, juist tot uitdrukking gebracht door een formule zoals "In geval van een huwelijk tussen vreemdelingen wordt de echtscheiding op grond van bepaalde feiten beheerst door de Belgische wet, tenzij de nationale wet van de eiser de echtscheiding niet toelaat." (*o.c.*, nr. 3, p. 399).

3. Gevolgen

De Wet van 27 juni 1960 betreft de *gronden*, niet de *gevolgen* van de echtscheiding. De echtscheidingsgevolgen blijven door art. 3, derde lid, B.W. beheerst: de nationale wet van de partijen is er dus op toepasselijk (vgl. RIGAUX, *o.c.*, nr. 296, die eerder de tegengestelde mening toegedaan is).

Aangezien het Nederlandse recht inzake de gevolgen geen onderscheid maakt tussen de schuldige en de onschuldige echtgenoot, was het wellicht niet aangewezen te verklaren dat de echtscheiding "ten nadele van beide partijen" werd toegestaan.

4. Gevolgen: alimentatie

Krachtens het nieuw Nederlands echtscheidingsrecht kan aan een uit de echt gescheidene ten laste van zijn voormalige partner een uitkering tot onderhoud worden toegekend, waarbij de schuldvraag als dusdanig niet ter sprake komt (ASSER - DE RUITER, II, 1976, p. 256). Vóór de wetswijziging van 1971 had de Hoge Raad trouwens reeds gesteld dat de "schuldige" vrouw in bepaalde omstandigheden recht op een onderhoudsuitkering kon doen gelden (H.R., 4 juni 1965, N.J., 1965, 277, met noot van G.J.S.). "Dat het schuldbeginsel hier is losgelaten betekent daarom niet, dat de rechter niet met gedragingen van een echtgenoot bij de vaststelling van de uitkering rekening zou mogen houden" (ASSER - DE RUITER, II, p. 258). Men bedoelt met die gedragingen niet alleen die vóór de echtscheiding, die eventueel tot de mislukking van het huwelijk hebben geleid, maar ook gedragingen in de periode waarin de uitkeringen gepresteerd worden (vgl. *idem*, pp. 261-262; H.R., 16 mei 1952, N.J., 1952, 416, en vele andere beslissingen).

Aan de Nederlandse echtgenote werd een uitkering toegestaan die ze niet gekregen zou hebben was zij Belgische geweest, aangezien ze krachtens het Belgisch recht op geen uitkering recht had wegens haar schuld.

J. Pauwels

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (3e Kamer), 5 januari 1977

Arbeidsovereenkomst bedienden—Einde van de overeenkomst—Dringende redenen—Gedragingen die het gevolg zijn van echtelijke onenigheden tussen twee personeelsleden.

Het Arbeidshof te Antwerpen besliste op 6 juni 1975 dat bepaalde tekortkomingen van twee personeelsleden gezien dienden te worden in het kader van hun echtelijke onenigheid, en *dus* niet ernstig genoeg waren om alle verdere samenwerking met de werkgever onmogelijk te maken.

Het Hof vernietigt het bestreden arrest.

"Overwegende dat het arrest, na het door eiseres als dringende reden aangevoerde feit te hebben omschreven, oordeelt dat 'dit feit echter moet gezien worden in het kader van de echtelijke onenigheid tussen appellant (thans verweerder) en zijn echtgenote en derhalve niet zwaarwichtig genoeg voorkomt om alle samenwerking tussen werkgever en werknemer onmogelijk te maken en een onmiddellijk ontslag te rechtvaardigen';

"Dat uit deze considerans en onder meer uit het gebruik van het woord 'derhalve' blijkt dat het aangevoerde feit niet als dringende reden wordt beschouwd omdat het moet worden gezien 'in het kader van de echtelijke onenigheid' van verweerder en zijn vrouw;

"Overwegende dat ook gedragingen die het gevolg zijn van echtelijke onenigheid tussen twee personeelsleden, van zodanige aard kunnen zijn dat de dienstbetrekking van een hunner of beiden redelijkerwijze zelfs niet voor korte tijd in stand kan blijven, en derhalve door de werkgever als dringende reden kunnen worden aangevoerd om de arbeidsovereenkomst op staande voet te beëindigen;

"Dat de aangehaalde overweging van het arrest de beslissing dat het aangevoerde feit niet als dringende reden kan worden aangemerkt, niet wettig rechtvaardigt."

Voorzitter: de h. Naulaerts—Raadsheer-rapporteur: de h. Van Leckwijck—Advocaat-generaal: de h. Lenaerts—Advocaten: mrs. De Bruyn en Claeys Bouaert—In de zaak: N.V. W. t/ P.)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 21 december 1976

Strafvordering—Deskundige—Eed—Formule.

Tegen het bestreden arrest (Hof Gent, 25 februari 1976) wordt aangevoerd dat het steunt op een deskundig verslag dat nietig is omdat de eed, waarin niet gepreciseerd wordt dat de deskundige zijn taak nauwgezet en eerlijk vervuld heeft, niet aan art. 44 Sv. beantwoordt.

"Overwegende dat het in het middel bedoelde deskundigenverslag, ondertekend op 21 december 1973, de eed vermeldt: 'Ik zweer dat ik mijn taak naar eer en geweten heb vervuld. Zo helpe mij God'; dat deze bewoordingen niet volledig overeenstemmen met wat artikel 44, lid 2, van het Wetboek van Strafvordering, zoals gewijzigd bij het enig artikel van de wet van 3 juli 1957, op dat ogenblik voorschreef, en er namelijk de woorden 'nauwgezet en eerlijk' ontbreken;

"Overwegende dat de eedformule voor deskundigen niet sacramenteel is en de door de wet bepaalde bewoordingen vervangen mogen worden door gelijkwaardige bewoordingen, indien zij maar dezelfde verplichtingen opleggen als die welke uit de wettelijke eed voortvloeien;

"Overwegende dat, door te zweren dat hij zijn taak in eer en geweten heeft vervuld, de deskundige verzekert verplichtingen te zijn nagekomen die een even grote draagwijdte hebben als die welke hij bevestigt te hebben nageleefd wanneer hij er uitdrukkelijk aan toevoegt dat hij zijn taak nauwgezet en eerlijk heeft vervuld;

"Overwegende dat aldus de substantiële rechtsvorm van de eedaflegging van de deskundige dr. Deberdt op wettelijke wijze werd nageleefd en vastgesteld;

"Dat het middel naar recht faalt."

(Voorzitter: de h. Wauters—Raadsheer-rapporteur: de h. Versée—Advocaat-generaal: de h. Krings—Advocaten: mrs. Bayart en De Gryse—In de zaak: L. t/ B.)

NOOT—Zie ook Cass., 7 februari 1964, *Pas.*, 1964, I, 609; Cass., 26 oktober 1971, R.W., 1972-73, 1854; Corr. Brussel, 10 november 1976, R.W., 1976-77, 1337, met noot.

Hof Antwerpen (2e Kamer), 14 maart 1977

Huur—Rustig genot—Verhuurder laat een deel van zijn eigendom afbreken—Schade bij een huurder.

De eigenaar van een appartementsgebouw heeft het gedeeltelijk laten afbreken. De afbraakwerkzaamheden veroorzaakten trillingen waardoor in de winkel van een huurder optische instrumenten werden beschadigd. De huurder heeft de eigenaar en de aannemer tot betaling van schadevergoeding gedagvaard. Tegen de beslissing van de eerste rechter (Kh. Antwerpen, 10 oktober 1973) die de eigenaar als verhuurder aansprakelijk acht, wordt aangevoerd dat ze art. 1725 B.W. miskend heeft. Dit middel wordt verworpen met de overweging:

"dat wanneer appellante in het gebouw, waarvan een gedeelte aan eerste geïntimeerde verhuurd is, werken liet uitvoeren, mogelijk zelfs volkomen verantwoord, zij nochtans moet instaan voor de schade die door deze werken aan haar huurder werd veroorzaakt daar artikel 1719, 3°, van het Burgerlijk Wetboek haar oplegt haar huurder het rustig genot van het gehuurde goed te doen hebben zolang de huur duurt; dat de schade die eerste geïntimeerde leed het gevolg is van de miskenning van deze verplichting zodat art. 1725 van het Burgerlijk Wetboek niet ter sprake komt."

(Voorzitter: de h. Lenders—Raadsheer: de hh. Gepts en Caenepeel—Advocaten: mrs. Delwaide, Elbers loco Dobson en Joos—In de zaak: N.V. K. t/ P.V.B.A. P. en M.)

WETGEVING

De wet van 14 juli 1976 en de financiële instellingen

Enkele aspecten van de relatie

1. Inleiding

De Wet van 14 juli 1976 verwezenlijkt eindelijk de volledige gelijkheid van man en vrouw, en verleent daardoor de Wet van 30 april 1958 volle geldingskracht. Ze voert een beter wettelijk stelsel in, en geeft de echtgenoten de mogelijkheid hun patrimoniale verhoudingen in overeenstemming te brengen met gewijzigde levensomstandigheden.

Deze onbetwistbare pluspunten mogen ons niet doen vergeten dat er, zoals trouwens bij elke belangrijke wet, interpretatieproblemen blijven. Deze zullen door de rechtbanken moeten worden opgelost. Het is de bedoeling aan te geven in welke richting dit het best kan gebeuren. Een drietal problemen, die van die aard zijn dat ze belangrijke repercussies kunnen uitoefenen op de praktijk der financiële instellingen, worden hier nader toegelicht.

2. Bescherming van de gezinswoning

Door het nieuw artikel 215 wordt de beschikkingsbevoegdheid der echtgenoten over de gezinswoning beperkt. Aldus opgevat kan men dit artikel zien als de uitzondering op art. 212, 3e lid, waarin bepaald wordt dat de handelingsbekwaamheid der meerderjarige echt-

genoten door het huwelijk niet wordt gewijzigd. De opmerking dat de wetgever hierdoor de klok terugzet¹ is echter niet gerechtvaardigd. Hoogstens kan men betreuren dat de voornaamste woning van het gezin geassocieerd wordt met de term "onroerend goed". Dit heeft tot gevolg dat excentrieke woningen zoals caravans en woonwagens geen protectie genieten.

Wat er ook van zij, art. 215 heeft wel degelijk een belangrijke rol te vervullen. Het normale materiële levenskader van het gezin, dat juist in crisissituaties bescherming behoeft, wordt beveiligd tegen de willekeur der echtgenoten.

In verband met het voormelde art. 215 rijzen talloze interpretatieproblemen². Een ervan wordt hier kort besproken.

¹ RENS, "Overgang van de oude stelsels van huwelijksgemeenschap naar het nieuw wettelijk stelsel en procedure tot wijziging van het aangenomen huwelijksvermogensstelsel tijdens het huwelijk, in *Notariële Dagen van Antwerpen* (23-24 september 1976) — *Het nieuw huwelijksvermogensrecht*, Antwerpen, 1976, p. 88.

² Sommige ervan zijn gemakkelijk op te lossen. Vermeldenswaard is dat in nummer 3 (1977) van *Jura Falconis* de problemen besproken zullen worden die aan bod kwamen

Veelvuldig stelt men vast dat jonggehuwden, die het dikwijls niet breed hebben, bij het begin van hun huwelijk een huurhuis betrekken. Na enkele jaren beschikken zij dikwijls over de middelen om te bouwen of om een huis te kopen. Het huurhuis wordt dan geruild voor de eigen woning. Op de grond waarop gebouwd wordt, of op het aangekochte huis zelf wordt meestal een hypotheek gevestigd. De meeste financiële instellingen en dit zeker na de Wet van 14 juli 1976, eisen dat de leningsakte waarbij de hypotheek wordt gevestigd, ondertekend wordt door beide echtgenoten. De vraag die we hier stellen is of voor deze praktijk een wettelijke basis bestaat? Op het ogenblik dat de leningsakte wordt verleden, wonen de echtgenoten nog niet in het huis dat zij hebben gekocht. Welnu, dit laatste wordt slechts beschermd als gezinswoning van het ogenblik af dat het effectief wordt bewoond. Dit blijkt duidelijk uit de tekst van art. 215, § 1: "... het onroerend goed dat het gezin tot voornaamste woning dient" (en niet "zal dienen"). Zijn er dan andere bepalingen die voorschrijven dat de hypotheek door man én vrouw moet worden verleend?³

Het is zonder meer duidelijk dat, wanneer het huis wordt aangekocht met gelden van de gemeenschap, de toestemming van beide echtgenoten vereist is ingevolge art. 1418, sub 1, a, (... "of met zakelijke rechten te bezwaren").

Wat echter wanneer de man bijvoorbeeld een kapitaal erft van zijn ouders, en het onroerend goed aankoopt met eigen penningen? In dat geval kan hij, bij gebreke van enige wettelijke bepaling, alléén optreden bij het toestaan van de hypotheek⁴. We kunnen het probleem ook omkeren, en de vraag stellen of de vrouw gebonden is door een hypotheek die de man alléén heeft toegestaan? Met andere woorden, kan de hypotheekmaatschappij haar schuldvordering in voorkomend geval verhalen op beide echtgenoten, en dit ongeacht hun huwelijksstelsel? Hier zou men art. 222 kunnen invoeren. Dit artikel maakt in feite de wettelijke sanctionering uit van de vroegere jurisprudentiële constructie van het huishoudelijk mandaat. Er zijn echter twee essentiële verschillen. Men kan nog moeilijk spreken van een echt

mandaat, want de lasthebber verbindt zich samen met de lastgever. Ten tweede is art. 222 toepasselijk op beide echtgenoten, en is het niet langer meer de vrouw alléén die de huishouding kan verbinden. Concreet: is de vrouw, samen met haar man, hoofdelijk gebonden? Het aankopen van de woning geschiedt ten behoeve van de huishouding, maar is de schuld niet buitensporig?

Het antwoord op deze vraag hangt af van de interpretatie die men geeft aan de term buitensporig. Deze heeft o.i. twee betekenissen. Het verwerven van een eigen huis behoort tot de normale ambities van het moderne doorsnee-gezin, geschiedt in het belang van de huishouding, en is zeker niet buitensporig in de betekenis van overdreven. De aankoop van een eigen woning is daarentegen een handeling die het domein van de normale dagelijkse uitgaven overschrijdt. Beoelde aankoop is dus wel buitensporig in de tweede betekenis, doordat het over een uiterst belangrijke, meestal eenmalige, beslissing gaat. Bijgevolg is art. 222 niet van toepassing.

3. Bestuur van het gemeenschappelijk vermogen — Publieke verkopen

Besturen omvat genieten, beheren en beschikken (art. 1415). De residuaire bestuursvorm betreffende het gemeenschappelijk vermogen bestaat uit het zogenoemd concurrentieel bestuur. De ene echtgenoot stelt handelingen waardoor de andere gebonden is. Dit is de grote innovatie van de nieuwe wet (volgens de Franse Wet van 13 juli 1965 wordt de man nog beschouwd als "hoofd" van de gemeenschap). Dat de nieuwe regeling niet gemakkelijk tot stand gekomen is, is begrijpelijk. Er was niet alleen het Franse voorbeeld, er was vooral het principe dat er maar één "leider" mocht bestaan. (Men hoeft in dit verband slechts te wijzen op de traditionele discussie in verband met de "twee kapiteins op hetzelfde schip"⁵.)

Ten slotte was er ook de discussie gezamenlijk-concurrentieel bestuur. In het eerste geval moeten man en vrouw steeds samen optreden, in het tweede kunnen ze elk afzonderlijk handelen. Uiteindelijk opteerde men voor het concurrentieel bestuur.

De nieuwe regeling geeft in de praktijk misschien aanleiding tot echtelijke conflicten, omdat het gevaar bestaat dat tegenstrijdige handelingen worden gesteld. Is dit echter voldoende om te zeggen dat het beter geweest was de man "hoofd" van de gemeenschap te maken, of zelfs, om alle feministische bezwaren uit de weg te gaan, de vrouw of, beter nog, de oudste van de twee? Neen. De nadelen wegen niet op tegen de voordelen. Deze bestaan voornamelijk in de zekerheid die de derden-contracterende genieten dat zij een geldige rechtshandeling gesteld hebben, en in het feit dat het in de Wet van 30 april 1958 vervatte principe van volledige gelijkheid tussen man en vrouw consequent wordt doorgetrokken.

Consequent, maar niet voldoende. De lijst van handelingen waarvoor de toestemming van beide echtgeno-

tijdens de studiedag "Nieuw Huwelijksvermogensrecht" gehouden in de Rechtsfaculteit te Leuven op 11 december 1976. In hetzelfde nummer verschijnt een artikel over de gezinswoning, geschreven door twee studenten van de derde licentie rechten.

Een deel van de interpretatieproblemen in verband met de gezinswoning vindt misschien zijn oorsprong in "le rapprochement de deux notions, dont l'une, le domicile conjugal, appartient au vocabulaire juridique sans pour autant se laisser aisément définir, et dont l'autre, la vie familiale, semble, de par sa nature, échapper au domaine du droit" (CHARTIER, "Domicile conjugal et vie familiale", *Rev. trim. dr. civ.*, 1971, 510).

³ Dit moet zeker gebeuren wanneer de reeds bewoonde gezinswoning gehypothekeerd wordt, en bijvoorbeeld een lening wordt aangegaan om veranderingen uit te voeren.

⁴ Er kan niet geargumenteed worden dat art. 215 toch van toepassing is wanneer men niet de "letter", maar de "geest" van de wet zou toepassen, omdat: "een extensieve interpretatie van het toepassingsgebied van art. 215 lijkt evenwel uitgesloten, daar hierdoor de handelingsbekwaamheid van de echtgenoten op een niet door de wet voorgeschreven wijze zou beperkt zijn" (CASMAN en VAN LOOK, *Huwelijksvermogensstelsels*, Brussel, 1976, I/4, p. 4).

⁵ Zie o.a. DEKKERS, "Twee kapiteins op hetzelfde schip", *R.W.*, 1959-60, 1385, DELVA, "En nog over de hervorming van ons huwelijksvermogensrecht", *R.W.*, 1954-55, 1233.

ten vereist is, is veel te uitgebreid⁶, en beperkt in aanzienlijke mate de uitoefening van het concurrentieel bestuur. Dit blijft zo, ook al neemt men aan dat er een zekere nuancering bestaat, doordat voor de vernietiging van de handelingen vermeld in art. 1418, sub 2, de echtgenoot die de rechtshandeling aanvecht, moet bewijzen dat hij benadeeld werd.

Dit laatste is echter niet het geval voor de verkrijging van een onroerend goed in openbare verkoop (toepassing van art. 1418, sub 1, a). Terwijl aankopen uit de hand in de praktijk niet veel moeilijkheden zullen opleveren⁷, is voor publieke verkopen in principe de aanwezigheid van beide echtgenoten vereist. De wrevel der notarissen is dan ook begrijpelijk⁸: "... zal voor de optredende notaris de vrees voor biedende vrouwen uitgebreid worden tot biedende mannen". Om het vereiste der persoonlijke aanwezigheid van beide echtgenoten uit de weg te gaan, kan een beroep gedaan worden op twee rechtsfiguren.

Allereerst is er de lastgeving. Hoewel dit ook vroeger mogelijk was, bevestigt het nieuw art. 219 uitdrukkelijk de mogelijkheid van lastgeving tussen beide echtgenoten. Wel moet rekening gehouden worden met de vereisten van art. 1988: voor daden van beschikking is de uitdrukkelijke lastgeving vereist. Dit houdt onder andere in dat het voorwerp en de modaliteiten gespecificeerd moeten worden (dat bepaalde huis; aanduiding van de maximumprijs). Ten slotte is er nog de moeilijkheid dat de lastgeving steeds herroepen kan worden. De verkopende notaris zal bijgevolg uiterst voorzichtig moeten zijn, en telkens nagaan of de kopende echtgenoot wel behoorlijk vertegenwoordigd is.

Een tweede mogelijkheid bestaat in de goedkeuring van de aankoop achteraf door de andere echtgenoot. Bedoeld wordt hier dat diegene die koopt zijn toevlucht neemt tot de clausule van sterkmaking (art. 1120). Het voordeel van deze formule ligt in het feit dat de kopende echtgenoot, bij gebrek aan instemming vanwege de andere, gehouden zal zijn de schade der contracterende derden te vergoeden.

4. Minderjarige echtgenoten en leningen

Deze materie werd reeds uitvoerig behandeld in een studie van C. De Busschere⁹. Hierbij worden achtereenvolgens behandeld: de rol die de ouders van de ontvoogde minderjarige te vervullen hebben, de positie van de curator, en de vraag of de beperkingen voortvloeiend uit de ontvoogding en uit het huwelijksgoederenrecht cumulatief moeten worden toegepast.

In zijn besluit vestigt de auteur de aandacht op een

aantal inconsequenties. Het was niet het doel van de Wet van 14 juli 1976 deze op te lossen, maar de problemen zijn thans nog scherper gesteld. Vroeger waren nog argumenten aan te voeren voor de stelling dat de aan ontvoogde minderjarigen opgelegde beperkingen als het ware werden opgeslorpt door de maritale macht¹⁰. Anders gezegd: de toestemming van de man volstond om, indien de vrouw minderjarig was, een ingewikkelde procedure (bijeenroeping familieraad en homologatie vanwege de rechtbank) uit de weg te gaan. Binnenkort echter¹¹ zijn, behalve voor de echtparen die opteren voor het behoud van hun vroeger stelsel, alle beperkingen van de vrouwelijke handelingsbekwaamheid verdwenen. Eén lichtpunt dan toch: voortaan zal de minderjarige echtgenoot alleen de machtiging nodig hebben van zijn eigen familieraad. (Vroeger had de meerderjarige vrouw, in een stelsel van gemeenschap, de toestemming nodig van de familieraad van haar minderjarige man.)

Men kan zich ten slotte, in verband met de financiële praktijk, afvragen wat de betekenis is van de term "instemming" in art. 215. Veronderstellen we dat de gezinswoning gehypothekeerd wordt. Hoe kan een minderjarige echtgenoot zijn "instemming" betuigen? De term "instemming" heeft niet dezelfde draagwijdte als "toestemming". Betekent dit dat het optreden van de minderjarige beperkt kan blijven tot een loutere kennisneming, een soort stilzwijgende toestemming, die bij het bereiken van de meerderjarigheid, om alle verwarring te vermijden, kan worden geëxpliciteerd? Ik meen van niet. Afwezigheid van verzet lijkt niet voldoende met het oog op de rechtszekerheid der derde contracterenden. Art. 215, een bepaling van dwingend recht, mag niet worden omzeild door genoegen te nemen met een louter stilzwijgende toestemming. De ene echtgenoot moet actief optreden om de handelingsonbekwaamheid van de andere, met betrekking tot de gezinswoning, op te heffen. Dit blijkt trouwens ook uit de tekst van het Franse art. 215: "Les époux ne peuvent, l'un sans l'autre, disposer des droits par lesquels est assuré le logement de la famille...". Zolang de wetgever niet ingrijpt, mogen we bijgevolg aannemen dat de minderjarige echtgenoot, ingevolge art. 483, de machtiging van zijn familieraad en de homologatie van de rechtbank nodig heeft.

Paul HERMANS

Assistent K.U.Leuven
Afdeling Burgerlijk Recht

¹⁰ DE PAGE, *Traité*, II, nr. 277, pp. 263-264.

¹¹ Op 28 september 1977.

EUROPEES RECHT

Weekoverzicht van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen
(Week van 14 - 18 februari 1977)

Zaak 20/76 — Firma Schöttle/Finanzamt Freudenstadt (pre-judiciële zaak) 16 februari 1977

Belastingvoorschriften

Artikel 95 E.E.G.-Verdrag verbiedt de Lid-Staten "op

⁶ In de amendementen Wigny was deze opsomming zeer beperkt, en gold ze alleen met betrekking tot daden van beschikking in verband met onroerende goederen, algemeenheden van roerende goederen, effecten op naam van hypothecaire schuldvorderingen (Amendementen Wigny, art. 34).

⁷ Bij het opstellen van de akte heeft men tijd genoeg om na te gaan of beide echtgenoten aanwezig of behoorlijk vertegenwoordigd zijn. Dit tijdslement ontbreekt bij publieke verkopen.

⁸ VAN HOVE, "Confrontatie met het nieuwe huwelijksvermogensrecht — Bekwaamheid en beheer van de echtgenoten", in *Notariële Dagen van Antwerpen* (zie noot 1) p. 61.

⁹ C. DE BUSSCHERE, "Verkopen, aankopen, leningen en hypotheekstellingen door ontvoogde minderjarigen (art. 483 en 484 B.W.)", *R.W.*, 1974-75, 1366.

produkten van de overige Lid-Staten, al dan niet rechtstreeks, ... hogere binnenlandse belastingen (te heffen) dan die welke ... op gelijksoortige nationale produkten worden geheven."

In het kader van het Duitse vervoerbeleid in de jaren 1968/1972 werd in Duitsland een wet vastgesteld houdende een tijdelijke belasting op bepaalde soorten van goederenverkeer over de weg, om te bereiken dat het goederenverkeer over lange afstand meer gebruik zou gaan maken van de spoorwegen.

Deze belasting werd berekend op basis van ton/kilometer en was van toepassing op het goederenvervoer en op al het internationale vervoer.

In de toelichting van de wet wordt het begrip vervoer over korte afstand omschreven als ieder vervoer van goederen per motorvoertuig, voor rekening van derden, binnen de grenzen van een gemeente of "Nahzone" (50 km rond het centrum van de standplaats van het motorvoertuig). Van deze belasting is echter uitgesloten internationaal vervoer van of naar grenszones (vrijzones). Het hoofdgeding betreft een geschil tussen een Duitse firma, die uit Frankrijk grind invoert, en het Finanzamt Freudenstadt betreffende de verenigbaarheid van deze Duitse belasting op het goederenverkeer over de weg met artikel 95, eerste alinea, van het Verdrag, voorzover de importeur voor alleszins vergelijkbaar vervoer belasting verschuldigd voor Franse waar, doch het vervoer van binnenlandse waar belastingvrij kon verrichten. In antwoord op door het Finanzamt Baden-Württemberg gestelde vragen verklaarde het Hof voor recht:

1. Onder belasting die niet rechtstreeks op produkten wordt geheven in de zin van artikel 95 E.E.G.-Verdrag, moet mede worden verstaan een belasting die wordt geheven op de grondslag van het binnenlands afgelegde traject en het gewicht der vervoerde waar of het internationaal goederenverkeer over de weg.

2. Artikel 95 heeft ten doel te voorkomen dat als gevolg van de toepassing van binnenlandse belasting in een Lid-Staat produkten afkomstig uit een andere Lid-Staat op de binnenlandse markt zwaarder worden belast dan vergelijkbare nationale produkten; hiertoe doet niet ter zake of de belasting onder dezelfde voorwaarden als voor ingevoerde waren ook wordt toegepast op nationale produkten die worden uitgevoerd.

3. De met het oog op artikel 95 te treffen vergelijking tussen de belasting op binnenlandse vervoerde produkten en die op geïmporteerde produkten dient niet slechts betrekking te hebben op de belastinggrondslag, doch ook op de voorwaarden en vrijstellingen die voor elk van beide groepen produkten gelden.

4. Het feit dat door een binnenlandse belasting veroorzaakte belemmeringen gering en toevallig zijn en deze slechts door afschaffing van de belasting kunnen worden vermeden, is onvoldoende reden om artikel 95 E.E.G.-Verdrag buiten toepassing te laten.

Zaak 66/76 — C.F.D.T./Raad — 17 februari 1977

Deze zaak strekt tot nietigverklaring van het besluit van de Raad van 1 juni 1976 en van de weigering van de secretaris-generaal van de Raad in diens brief van 1 juli 1976 om aan de Raad C.F.D.T.-kandidaten voor te stellen met het oog op de samenstelling van het Raadgevend Comité bedoeld in artikel 18 EGKS-Verdrag.

Het beroep van C.F.D.T. werd niet-ontvankelijk verklaard omdat luidens artikel 38 EGKS-Verdrag besluiten van de Raad slechts op verzoek van een der Lid-Staten of van de Commissie kunnen worden vernietigd door het Hof en omdat, nu het beroep is ingesteld door een ander dan die genoemd in voormeld artikel, het beroep niet voldoet aan

een in deze bepaling gestelde wezenlijke ontvankelijkheidsvoorwaarde.

Zaak 69-70/76 — Firma Dittmeyer/Hauptzollamt Hamburg-Waltershof (prejudiciële zaak) — 15 februari 1977
Gemeenschappelijk douanetarief

Deze zaak betreft de tariefindeling van een gepasteuriseerd of bevroren produkt, dat bij de vervaardiging van vruchtesap wordt verkregen en uit vruchtdelen bestaat die bij het persen in het sap geraken en daarna worden uitgezeefd.

Dit produkt wordt toegevoegd aan verdund vruchtesap om dit een natuurlijker en aantrekkelijker aanzien te geven.

Het douanekantoor deelde de waar aanvankelijk in onder post 23.06 van het gemeenschappelijk douanetarief als "produkten van plantaardige oorsprong van de soorten, welke worden gebruikt als diervoeder, elders genoemd noch elders onder begrepen."

Nadat bij onderzoek was gebleken dat het een pulpachtig sinaasappelprodukt betrof, wijzigde de douane de indeling en deelde zij het produkt naar de wijze van verduurzaming en de presentatie in onder de posten:

08.10 "fruit, ook indien gekookt, bevroren, zonder toegevoegde suiker" respectievelijk:

20.06 "op andere wijze bereide of verduurzaamde vruchten, ook indien met toegevoegde suiker of alcohol."

Verzoekster in het hoofdgeding kwam tegen deze wijzigingsbeschikking in beroep, stellende dat de betrokken produkten niet als vruchten in de zin van bovengenoemde tariefposten waren te beschouwen, aangezien zij geen wezenlijke delen van de natuurlijke vrucht bevatten (met name geen delen van de buitenschil en geen vruchtesappen). Zij bestaan in hoofdzaak uit celweefsel van het vruchtvlees en in zeer geringe mate ook uit de witte binnenschil (albedo).

Deze persresiduen beantwoorden aan de kenmerken voor "afval van de voedselindustrie" en kunnen slechts voor een te verwaarlozen gedeelte worden gebruikt voor optische verbetering van het sap.

Het Hof zag hierin aanleiding om uitlegging te geven aan de betrokken tariefbepalingen betreffende dit produkt voor menselijke en dierlijke voeding en verklaarde voor recht dat post 23.06 van het gemeenschappelijk douanetarief aldus dient te worden uitgelegd dat hieronder mede produkten kunnen vallen, die weliswaar uit delen van vruchten bestaan maar de bepalende kenmerken van een vrucht praktisch geheel missen en grotendeels uit celvlies en albedo (de witte binnenschil) bestaan.

Zaak 72/76 — Landesversicherungsanstalt Rheinland-Pfalz en weduwe Töpfer (prejudiciële zaak) 16 februari 1977

Sociale zekerheid voor migrerende werknemers

Het hoofdgeding betreft subrogatie van LVA (Landesversicherungsanstalt Rheinland-Pfalz) in de rechten van de weduwe van een zijner verzekerden. Ingevolge de Duitse wetgeving op het gebied van de sociale verzekeringen, waarin wordt bepaald dat de sociale zekerheidsinstelling wordt gesubrogeerd in de rechten die het slachtoffer of zijn rechtsverkrijgenden tegen de derde aansprakelijke hebben.

De toedracht der feiten was als volgt: nadat Töpfer, van Duitse nationaliteit, bij een verkeersongeval om het leven was gekomen, vorderde zijn weduwe, die de Franse nationaliteit bezit, voor de Tribunal de Grande Instance te Mulhouse van de derde aansprakelijke en diens verzekeringsmaatschappij een bedrag ter hoogte van de totale schade; bij de berekening van deze schade had zij echter rekening gehouden met het haar sedert het overlijden van haar man door LVA betaalde pensioen, zodat haar vordering was beperkt tot het verschil tussen de haar door het overlijden van haar man veroor-

zaakte schade en hetgeen zij van de sociale zekerheidsorganen had ontvangen.

Na afwijzing van de vordering tot terugbetaling van het door LVA aan de weduwe Töfper betaalde pensioen, vorderde LVA, als interveniënte in het geding, eerst in beroep en vervolgens in cassatie krachtens de subrogatie volledige vergoeding van het aan de weduwe reeds betaalde en nog te betalen pensioen.

De Franse Cour de Cassation vraagt het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen nu of de actie uit subrogatie, welke krachtens artikel 52 van verordening no. 3 zou openstaan voor het sociale zekerheidsorgaan met betrekking tot de omvang daarvan en de verdeling — tussen het orgaan en de aangeslotene of diens rechtverkrijgende — van de schadevergoeding die ten laste komt van de derde aansprakelijke voor het ongeval, wordt beheerst door de wetgeving van het land waaronder bedoeld orgaan ressorteert.

Volgens artikel 52 van verordening no. 3 vindt subrogatie plaats krachtens de wettelijke regeling welke van toepassing is op het orgaan dat de prestatie verschuldigd is, doch moet ter bepaling van de inhoud van die subrogatie rekening worden gehouden met de grenzen die zijn gesteld in artikel 52, waarin wordt bepaald dat subrogatie slechts is toegestaan voorzover de schade de oorzaak is van de betalingen door het orgaan dat de prestatie verschuldigd is.

Het Hof verklaarde voor recht dat de actie uit subrogatie die krachtens artikel 52 van verordening no. 3 aan het sociale verzekeringsorgaan van een Lid-Staat eventueel openstaat ter zake van een ongeval, aan een bij dit orgaan aangeslotene overkomen op het grondgebied van een andere Lid-Staat, wordt beheerst door de wettelijke regeling die van toepassing is op het orgaan dat de prestatie verschuldigd is. Van de uitkeringen welke krachtens de wettelijke regeling van de Lid-Staat waar de schade is ontstaan, aan het slachtoffer of diens rechthebbenden worden toegekend, vallen onder dit recht van subrogatie evenwel alleen die welke overeenkomen met de uitkeringen van het orgaan dat de prestatie verschuldigd is, en geen vergoedingen wegens morele schade of andere schade van persoonlijke aard.

Zaak 76/76 — Di Paolo/Office national de l'emploi (prejudiciële zaak) 27 februari 1977

Sociale zekerheid van migrerende werknemers

Di Paolo, van Italiaanse nationaliteit, volgde tot juni 1972 in België lager en hoger technisch secundair onderwijs. Van september 1972 tot eind juli 1973 verbleef zij in het Verenigd Koninkrijk, waar zij in loondienst werkzaam was in een ziekenhuis. Toen zij na haar terugkeer bij haar ouders in België geen werk kon vinden, diende zij in oktober 1973 bij de Belgische Rijksdienst voor arbeidsvoorziening een aanvraag in om een werkloosheidsuitkering. Deze aanvraag werd afgewezen op grond dat de betrokkene gedurende de tien maanden voorafgaande aan de indiening van de aanvraag niet het vereiste aantal arbeidsdagen had vervuld.

Verzoekster in het hoofdgeding deed een beroep op artikel 67, lid 1, van verordening no. 1408/71 betreffende samenstelling van verzekerings- of arbeidstijdvakken ingevolge de wetgeving van andere Lid-Staten met het oog op het verkrijgen van recht op werkloosheidsuitkering. Artikel 67, lid 3, bepaalt echter dat, met uitzondering van de in artikel 71, lid 1, bedoelde gevallen, toepassing van lid 1 afhankelijk wordt gesteld van de voorwaarde dat de betrokkene laatstelijk tijdvakken van verzekering heeft vervuld krachtens de wettelijke regeling op grond waarvan de uitkeringen worden aangevraagd. Artikel 71 betreft het geval dat een werknemer die geen grensarbeider is, volledig werkloos is en zich ter beschikking stelt van de diensten voor arbeidsbemiddeling "op het grondgebied van de Lid-Staat waarop hij woont of die

naar dit grondgebied terugkeert", die recht heeft op uitkering volgens de wettelijke regeling van deze Staat, alsof hij zijn laatste werkzaamheden op het grondgebied daarvan had uitgeoefend.

Het Belgische Hof van Cassatie verzocht het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen om uitlegging van de termen woonplaats en terugkeer naar het grondgebied, welke criteria hiervoor gelden en op welk ogenblik de voorwaarden van woonplaats en terugkeer naar het grondgebied moeten zijn vervuld. Na te hebben overwogen dat de bovengenoemde bepalingen strikt moeten worden uitgelegd, verklaarde het Hof voor recht dat

1. onder de uitdrukking de Lid-Staat waar de werknemer woont in artikel 71, lid 1, van verordening no. 1408/71 slechts is te verstaan de Lid-Staat waar de werknemer, ofschoon werkzaam in een andere Lid-Staat, zijn gewone woonplaats behoudt en waar zich ook het gewone centrum van zijn belangen bevindt;

2. De toevoeging "of die naar dit grondgebied terugkeert" betekent eenvoudig dat het begrip woonplaats in een Staat niet noodzakelijk uitsluit dat de betrokkene een tijdelijke verblijfplaats in een andere Lid-Staat heeft;

3. Voor de toepassing van artikel 71, lid 1, moet worden gezien naar de duur en de bestendigheid van de woonplaats van de betrokkene voor zijn vertrek, de duur en het doel van zijn afwezigheid, de aard van de in de andere Lid-Staat verrichte werkzaamheden alsmede de bedoeling van betrokkene zoals die uit alle omstandigheden blijkt.

Zaak 82/76 — Hoechst/Hauptzollamt Frankfurt (prejudiciële zaak) 17 februari 1977

Douanewaarde der goederen

De Duitse firma Hoechst heeft met de Zwitserse firma Hoffman-La Roche een overeenkomst gesloten waarbij zij het recht verkreeg een door Roche uit twee werkzame bestanddelen ontwikkeld preparaat van Roche te betrekken of dit preparaat zelf uit deze door Roche te leveren stoffen te vervaardigen en het preparaat in de gehele wereld af te zetten, met uitzondering van de Verenigde Staten.

Hoechst mag de specialiteit onder haar eigen merk en op eigen naam verkopen, doch mag in haar reclame niet zonder toestemming naar Roche verwijzen. Als tegenprestatie voor "de afstand van de distributierechten" verplichtte Hoechst zich aan Roche een vergoeding van 3 % van de netto-opbrengst te betalen.

Hoechst importeerde in 1971 en 1972 10 partijen van deze specialiteit en bracht daarop na herverpakking voor het eerst in Duitsland op naam van Hoechst ingeschreven merk "Borgal" aan.

Na het bestaan van de licentieovereenkomst tussen Hoechst en Roche en de toepassing van het merk "Borgal" te hebben vastgesteld, heeft het douanekantoor bij wijzigingsaanslag de douanewaarde van de betrokken specialiteiten herzien op grond van een prijs welke zowel een niet meer litigieuze toeslag voor de aan Roche betaalde vergoeding als een toeslag voor de veronderstelde waarde van het merk "Borgal" omvatte.

Deze laatste toeslag is in geding, daar het douanekantoor meent dat ingevolge artikel 3, lid 7, van verordening no. 803/68 van de Raad inzake de douanewaarde van goederen het merk "Borgal" als een buitenlands merk moet worden beschouwd, omdat Hoechst met Roche, de buiten het douanegebied der Gemeenschap gevestigde verkoopster der goederen, "in zaken verbonden" is en artikel 2 van bovengenoemde verordening no. 1788/69 houdende vaststelling van enkele uitzonderingen in de zin van artikel 3, lid 2, van bedoelde verordening no. 803/68, niet uitsluit dat de waarde van dit merk in de douanewaarde wordt begrepen.

Het Hessisches Finanzgericht verzocht het Hof van Justi-

tie om uitlegging van de bepalingen van bovengenoemde gemeenschapsverordeningen.

Is artikel 2, lid 2, van verordening 803/68 van de Raad der E.E.G. (inzake de douanewaarde van de goederen) — volgens hetwelk twee personen worden geacht in zaken verbonden te zijn wanneer, onder andere, een hunner enig belang heeft bij de zaken of bezittingen van de ander — ook van toepassing op de in artikel 3, lid 7, van die verordening bedoelde "verbondenheid in zaken"?

Het Hof besliste dat de in artikel 2, lid 2, gegeven omschrijving van het begrip "in zaken verbonden personen" tevens geldt voor de toepassing van artikel 3 dezer verordening.

Een andere vraag betreft de oorsprong van de verbondenheid, bedoeld in artikel 2, lid 2, van verordening no. 803/68. Het Hof verklaarde voor recht dat een verbondenheid van deze aard besloten kan liggen in een overeenkomst waarbij een buitenlandse leverancier van een produkt aan de koper in de Gemeenschap territoriaal beperkte verkooprechten verleent tegen betaling van een vergoeding, bestaande uit een percentage van de verkoopopbrengst.

Een derde reeks vragen gold bepaalde uitzonderingen, gemaakt in de verordening der Commissie. Verordening no. 1788/69 van de Commissie bepaalt in artikel 2: indien het recht tot gebruik van een fabrieks- of handelsmerk dat als een buitenlands merk in de zin van artikel 3, lid 7, van verordening (EEG) no. 803/68, wordt beschouwd, geen aanleiding geeft tot betaling van enige vergoeding, dient de waarde van dat recht niet in de douanewaarde te worden begrepen, wanneer ... dat merk van een in een Lid-Staat gevestigde alleenvertegenwoordiger is, die met de leverancier van de goederen waarvan de waarde wordt bepaald op geen andere wijze in zaken verbonden is dan door de alleenvertegenwoordiging.

De nationale rechter was van oordeel dat deze bepaling toepassing kon vinden op het gebruik van het merk "Borgal" door Hoechst en trachtte opheldering te verkrijgen omtrent de termen "Alleinvertreter" en "Alleinkonzessionär" (In de Nederlandse tekst der verordening wordt hier alleen gesproken van "alleenvertegenwoordiger").

Het Hof besliste dat deze begrippen niet twee wel te onderscheiden en elkaar wederzijds uitsluitende rechtsfiguren aanduiden, maar moeten worden opgevat als verzamelbegrippen voor verschillende vormen waarin contractuele bindingen van de hier bedoelde aard zich in de rechtsstelsels der Lid-Staten nu eens onder de ene en dan weer onder de andere benaming voordoen.

Derhalve valt een overeenkomst waarbij in hoofdzaak territoriale verkooprechten tegen vergoeding worden overgedragen en voorts zonder vergoeding het recht tot vervaardiging van het ingevoerde produkt wordt verleend, onder de genoemde begrippen.

MEDEDELINGEN

Colloquium van het Benelux-Gerechtshof te Brussel op 21 maart 1977

Op initiatief van de president van het Benelux-Gerechtshof en de advocaat-generaal, hoofd van het parket, werd op 21 maart 1977, in het Egmontpaleis te Brussel, een informatievergadering georganiseerd met het doel de leden van de rechterlijke macht uit de drie Benelux-landen duidelijker in te lichten over dit Hof.

Het colloquium werd bijgewoond door meer dan 125 genodigden.

De advocaat-generaal Thiry hield de eerste conferentie over de organisatie en de werking van het Benelux-Gerechtshof. Het Hof is samengesteld uit negen rechters, onder wie een

president, een eerste vice-president, een tweede vice-president, en uit zes plaatsvervangende rechters. Aan het Hof is verbonden een parket, bestaande uit drie advocaten-generaal, van wie een hoofd van het parket. Het Hof wordt bijgestaan door drie griffiers, van wie een hoofd van de griffie.

Rechters, plaatsvervangende rechters, advocaten-generaal en griffiers worden in een van elk voor de drie landen gelijk aantal benoemd bij beschikking van het Comité van Ministers.

Het Hof heeft tot taak de gelijkheid te bevorderen bij de toepassing van rechtsregels gemeen aan België, Nederland en Luxemburg welke zijn aangewezen hetzij bij verdrag, hetzij bij een beschikking van het krachtens het Verdrag van 3 februari 1958 tot instelling van de Benelux Economische Commissie ingesteld Comité van Ministers.

Zo kan o.m., wanneer blijkt dat een uitspraak in een voor een nationaal rechtcollege aanhangige zaak de beantwoording van een vraag van uitleg m.b.t. een gemeenschappelijke rechtsregel medebrengt, dit rechtcollege indien het van mening is dat een beslissing op dit punt noodzakelijk is om vonnis te kunnen wijzen, ook ambtshalve, zijn definitieve uitspraak opschorten ten einde een beslissing van het Benelux-Gerechtshof over de vraag van uitleg uit te lokken.

En dit was dan de overgang tot de tweede conferentie gehouden door de president zelf over de bevoegdheden van het Benelux-Gerechtshof.

Het Hof heeft beslissende en adviserende bevoegdheden. Het neemt kennis van een verzoek tot uitleg; het geeft slechts een beslissing over dit verzoek en oordeelt niet over de grond van de zaak, waarvoor de nationale rechter bevoegd blijft. Maar de nationale rechter, die daarna in de zaak uitspraak doet, is gebonden aan de uitleg welke voortvloeit uit de door het Hof gedane uitspraak.

De termijnen welke in de procedure voor de nationale rechter in acht genomen moeten worden, alsmede de termijnen van verjaring, zijn rechtens geschorst gedurende de tijd dat de zaak bij het Hof aanhangig is.

Een nationaal rechtcollege zal echter geen beslissing van het Hof moeten uitlokken indien het van oordeel is, dat er redelijkerwijze geen twijfel kan bestaan omtrent de oplossing van de gerezen vraag van uitleg, of nog indien de zaak wegens haar spoedeisend karakter geen uitleg gedooft; of nog indien het zich verenigt met een reeds eerder door het Hof in een andere zaak of bij een advies op dezelfde vraag gegeven antwoord.

Want het Hof heeft ook een adviserende bevoegdheid: zo kan elk van de drie regeringen het Hof verzoeken bij wijze van advies zijn oordeel te geven over de uitleg van een communautaire rechtsregel. Partijen die betrokken mochten zijn bij een rechtsgeding of bij een arbitrage kunnen eveneens hun beschouwingen aan het Hof doen toekomen, dat dan zijn oordeel kan opschorten totdat de rechter voor wie de zaak aanhangig is, uitspraak heeft gedaan.

Nog voor de lunchpauze haalt de advocaat-generaal Dumon enkele punten aan over bijzondere problemen die zich voor het Hof kunnen voordoen.

In de zetel van het Hof in de Regentschapstraat te Brussel werd een heerlijke lunch geserveerd, die een gelegenheid was voor de deelnemers om met mekaar van gedachten te wisselen in een bijzonder gezellige atmosfeer.

De bespreking werd in de namiddag voortgezet bij de inleiding gehouden door de advocaat-generaal Dumon. Het ging er o.m. over de verhouding Benelux-Gerechtshof/Hof van de Europese Gemeenschappen.

Soms kunnen beide Hoven worden geraadpleegd om interpretatieve arresten. Opgemerkt dient te worden dat naar luid van art. 177 van het Verdrag van Rome het Hof van Justitie te Luxemburg bevoegd is, bij wijze van prejudiciële beslissing een uitspraak te doen over de uitlegging van dit verdrag, over de geldigheid en de uitlegging van de door de instellingen van de Gemeenschap verrichte handelingen en over de uitlegging van de statuten van bij besluit van de Raad ingestelde organen, wanneer die statuten daarin voorzien.

Krachtens art. 1 van het Verdrag betreffende de instelling en het statuut van een Benelux-Gerechtshof, heeft dit laatste de taak de gelijkheid te bevorderen bij de toepassing van rechtsregels die aan de drie Benelux-landen gemeenschappelijk zijn, zo o.m. betreffende accijnsrechten, vrij verkeer van per-

sonen, warenmerken, tekeningen en modellen, enz.

Het Benelux-Verdrag van 3 februari 1958, waar de tekst van het artikel naar verwijst, kan niet worden beschouwd als afwijkend van de bepalingen van het Verdrag van Rome. De bepalingen van art. 177 van dit verdrag werden opgenomen in het Benelux-Verdrag. Dan rijst de vraag of t.o.v. het Hof van Justitie, het Benelux-Gerechtshof niet dient te worden beschouwd als een nationaal rechtscollege, eigen aan de drie landen als één geheel.

Wij zouden dit al te summier verslag niet willen afsluiten zonder hierbij onze hartelijke dank te betuigen aan de organisatoren van dit bijzonder geslaagd colloquium, en meer bepaald aan de president van het Benelux-Gerechtshof en aan de advocaat-generaal, hoofd van het parket, die de deelnemers voortreffelijk in de gelegenheid hebben gesteld hun kennis te verrijken.

E. van den Berghe

BERICHTEN

Internationaal congres voor burgerlijk procesrecht te Gent van 27 augustus tot 4 september 1977

Ter gelegenheid van de tiende verjaardag van het Belgisch Gerechtelijk Wetboek wordt een internationaal congres voor procesrecht gehouden in Gent (België) van 27 augustus tot 4 september 1977.

Dit congres staat onder het voorzitterschap van prof. dr. E. Krings, advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie en zal georganiseerd worden door het seminarie voor burgerlijk procesrecht van de rechtsfaculteit aan de Rijksuniversiteit te Gent onder leiding van prof. dr. M. Storme.

Het thema van het congres luidt: "Voor een gerecht met een menselijk gelaat".

De twaalf hiernavolgende sub-thema's zullen behandeld worden onder de leiding van een algemeen rapporteur, op basis van nationale of multinationale rapporten.

1. *De grondbeginselen van het burgerlijk procesrecht*
Algemeen rapporteur: prof. dr. W.J. Habscheid, Würzburg.

2. *Rechtsbijstand*
Algemeen rapporteur: prof. dr. V. Denti, Pavia.

3. *De humanisering van het proces*
Algemeen rapporteur: prof. dr. Faïren Guillen Victor, Valencia; prof. dr. Santiago Sentis Melendo, Buenos Aires.

4. *Versnelling van de procedure*
Algemeen rapporteur: prof. dr. Jack Jacob, London.

5. *Taak en bevoegdheden van de rechter*
Algemeen rapporteur: prof. dr. Roger Perrot.

6. *Selectie, benoeming en aantal rechters*
Algemeen rapporteur: prof. dr. Hector Fix Zamudio, Mexico.

7. *Small claim courts*
Algemeen rapporteur: prof. dr. Hans W. Fasching, Wenen.

8. *De taak van het openbaar ministerie in het burgerlijk proces*
Algemeen rapporteur: prof. dr. Enrique Vescovi, Montevideo.

9. *Internationaal procesrecht*
Algemeen rapporteur: prof. dr. Wolfgang Grunsky, Bielefeld.

10. *De bewijsvoering in het proces*
Algemeen rapporteur: prof. dr. Gian Antonio Micheli, Rome.

11. *De dubbele aanleg*
Algemeen rapporteur: prof. dr. J.A. Jolowicz, Cambridge.

12. *Juristen en paraprofessionals*
Algemeen rapporteur: prof. dr. Taniguchi Yasuhei, Kyoto.

De juristen, magistraten of advocaten die interesse hebben voor deelname aan het congres en een uitnodiging wensen te ontvangen worden vriendelijk verzocht zich in verbinding te stellen met de secretaris-generaal van het congres: prof. M. Storme, Coupure 3, B-9000 Gent, tel. 091/238199.

TIJDSCHRIFTEN

Revue Internationale des Sciences Administratives

Vol. XLII, 1976, nr. 3.

M.J. Boodhoo, Organisation et gestion des agences de développement: une perspective comparative—G. Thuiller & J. Tulard, Etat et police politique en France (1789-1939)—M.S.S. El-Namaki, L'efficacité et le comportement des conseils de direction des entreprises publiques en Tanzanie—A. Cocatre-Zilgien, Dans quelle mesure le juge administratif français est-il compétent pour apprécier les atteintes de l'Administration à la propriété privée—L. Adamolekun, Vers des fonctions publiques du développement en Afrique—J.M. Sala Arquer, La notion juridique de service public: Note pour une étude de ses origines en Espagne—M.-J. Nodzykowska-Gromadzka, Les conceptions initiales de l'école polonaise de droit administratif—E.J. Nwosu, Vers une approche intégrée du développement rural dans les Etats d'Imo et d'Anambra au Nigéria—A.G. Onokerhoraye, La planification régionale et urbaine et l'administration du développement au Nigéria: le cas du Midwestern State.

Tijdschrift voor Notarissen

lg. 40, nov. 1976, nr. 11.

Ph. Vanavermaete, De opzeg voor persoonlijke exploitatie gedurende een pachtperiode—Rechtspraak—Wetgeving.

Info-Jura

lg. 3, okt. 1976, nr. 8.

Rechtspraak—Rechtsleer.

lg. 3, nov. 1976, nr. 9.

Rechtspraak—Rechtsleer.

Tijdschrift voor Sociaal Recht

1976, nr. 7.

Dekoster A., Dumortier J., Duysens D., Houben M., Vanachter O., Walgrave J., Het vierde wereldcongres van de I.I.R.A.—Rechtspraak—Korte inhouden.

Case Summary

1 december 1976.

Rechtspraak.

15 december 1976.

Rechtspraak.

Limburgs Rechtsleven

lg. 2, 1976, nr. 3.

Burgerlijk recht—Handelsrecht—Sociaal recht—Strafrecht—Schade en schadeloosstelling—Wetjes en weetjes in en rondom de balie—Griffienieuws.

Bulletin van de Europese Gemeenschappen

lg. 9, 1976, nr. 10.

1ste deel: Gebeurtenissen en studies—Activiteiten in oktober—tweede deel—derde deel: Documentatie.

Nederlands Juristenblad

lg. 51, 11 dec. 1976, nrs. 42-43.

H. Cohen Jehoram, Rechtsvergelijkend overzicht van het fotocopieerprobleem—N.J.P. Giltay Veth, De taken van de ondernemingskamer—Rechtspraak.

Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie

lg. 107, 4 dec. 1976, nr. 5369.

F. Baron van der Feltz, Schenking tussen echtgenoten en de overeenkomst van levensverzekering—J.A. Zevenbergen, Nieuw huwelijksrecht in Indonesië.

lg. 107, 11 dec. 1976, nr. 5370.

P.W. van der Ploeg sr., Iemands erfgenamen als begunstigde—A.V.M. Struycken, Fiducia cum marito en middellijke vertegenwoordiging door de echtgenoot bij de verwerving van onroerend goed.

Rechtsgeleerd Magazijn: Themis 1976

nr. 6.

J.H. Nieuwenhuis, Legitimatie en heuristiek van het rechterlijk oordeel—Boekbesprekingen—Kroniek.